

**EDUCATIEVE BACHELOROPLEIDING VOOR HET
LAGER ONDERWIJS**

Bachelorproef

Op weg naar een kansarmoedebeleid voor
basisschool Hink Stap Sprong

Promotor
Griet Heitzmann

Amelie van Heeswijk
academiejaar 2019 - 2020

Voorwoord

‘Welke aanbevelingen voor een kansarmoedebeleid zijn zinvol voor basisschool Hink Stap Sprong?’ Dat is de centrale vraag binnen het onderzoeksrapport dat voor u ligt. In het kader van het afstuderen aan de opleiding ‘leerkracht lager onderwijs’, kwam mijn bachelorproef inzake kansarmoede tot stand.

Het onderzoek naar aanbevelingen voor een kansarmoedebeleid voor basisschool Hink Stap Sprong was een parcours met uitdagingen. Sommige fasen verliepen zeer vlot, terwijl andere fasen meer tijd en moeite kostten. Dankzij de hulp en steun van een aantal mensen, is het me gelukt om mijn bachelorproef tot een mooi einde te brengen. Van deze gelegenheid maak ik graag gebruik om enkele mensen te bedanken.

In de eerste plaats wil ik mijn promotor, mevrouw Heitzmann, bedanken. Zij heeft mijn talrijke vragen steeds met plezier beantwoord en veel tijd vrijgemaakt om mijn rapport regelmatig te overlopen. Bovendien stimuleerde en motiveerde ze me door voortdurend mijn positieve groei te benadrukken. Een oprechte dankuwel voor uw inzet en enthousiasme gedurende mijn onderzoek.

Daarnaast gaat mijn dank uit naar mijn externe partner, basisschool Hink Stap Sprong. Ze hebben mij de opportuniteit gegeven om in hun school mijn onderzoek uit te voeren. Er is één persoon in het bijzonder die ik apart wil vermelden en bedanken, namelijk mevrouw Roex, de directeur. Steeds stond ze open voor mijn vragen en ideeën en kwam ze bovendien ook zelf met interessante voorstellen. Ze gaf mijn zelfvertrouwen een boost en hielp me met het verleggen van mijn grenzen. Hartelijk dank voor uw inspanning en vertrouwen in mij.

Tot slot ook een grote dank aan mijn familie en vrienden, degenen waar ik steeds op kon rekenen. Ze stonden altijd voor me klaar en boden een luisterend oor wanneer ik daar nood aan had. Bedankt voor jullie steun en toeverlaat.

Inhoudsopgave

1	Aanleiding voor onderzoek.....	5
2	Oriënteren en richten.....	6
2.1	Definitie van kansarmoede.....	6
2.2	Link kansarmoede - school	10
2.3	Bestaande tools.....	13
2.4	Onderzoeksdoel	14
3	Plannen en methodologie	15
3.1	Literatuurstudie en bevraging.....	15
3.2	Opmaak en bijsturing ontwerp.....	17
4	Verzamelen en analyseren.....	18
4.1	Hoe ziet het kansarmoedecijfer eruit van de stad Maaseik?.....	18
4.2	Welke organisaties in Maaseik zetten zich in voor kansarmoede?	21
4.3	Welke kennis is noodzakelijk om het referentiekader rond kansarmoede te verbreden?	22
4.4	Wat is de beginsituatie inzake kansarmoede op basisschool Hink Stap Sprong?	25
4.5	Wat levert een bijdrage aan een kansarmoedebeleid voor basisschool Hink Stap Sprong? ..	34
5	Ontwerp	37
6	Vervolg op ontwerp.....	51
7	Conclusie.....	53
8	Discussie	55
9	Reflectie	57
10	Bibliografie	59
11	Bijlagen	62
11.1	Bijlage 1: de armoedekloven	62
11.2	Bijlage 2: de enquête.....	63
11.3	Bijlage 3: het interview	65
11.4	Bijlage 4: de signalenlijst.....	66
11.5	Bijlage 5: de personeelsvergadering	67
11.6	Bijlage 6: de kahoot-quiz.....	74
11.7	Bijlage 7: de voorbeeldcasussen.....	75

1 Aanleiding voor onderzoek

Het onderwerp 'kansarmoede' werd aangeboden door Hogeschool PXL. Dit onderwerp spreekt me enorm aan omdat ik tijdens stageperiodes al in contact ben gekomen met kansarme kinderen. Ik merkte dat ik onbewust dezelfde verwachtingen had voor elke leerling om zo iedereen over dezelfde kam te scheren. Ik was me er niet van bewust dat er dikwijls achterliggende factoren zijn die ervoor zorgen dat een kansarm kind anders handelt in situaties dan een middenklasser. Dit leidde vaak tot frustraties en onbegrip omdat ik niet bekend ben met de leefwereld van kansarmen. Aangezien ik niet de enige leerkracht (in opleiding) ben die weinig kennis over kansarmoede heeft, ga ik hier een onderzoek rond uitvoeren. De schaarse kennis zorgt over het algemeen voor een stoeve omgang met kansarmoede in vele scholen.

Na overleg met de directie van basisschool Hink Stap Sprong bleek men nood te hebben aan een structurele aanpak om met kansarmoede te kunnen omgaan. Sommige personeelsleden gaven aan dat ze zich niet zeker genoeg voelen om in te spelen op situaties met kansarme kinderen of ouders. Omwille van deze onzekerheid en schaarse kennis zou basisschool Hink Stap Sprong graag een schriftelijke weerslag hebben die een handvat biedt voor elk personeelslid binnen de school. De schriftelijke weerslag zal via een personeelsvergadering worden geïllustreerd zodat het verhelderd wordt. Op deze manier zullen ze een tastbaar document hebben waarnaar ze steeds kunnen teruggrijpen.

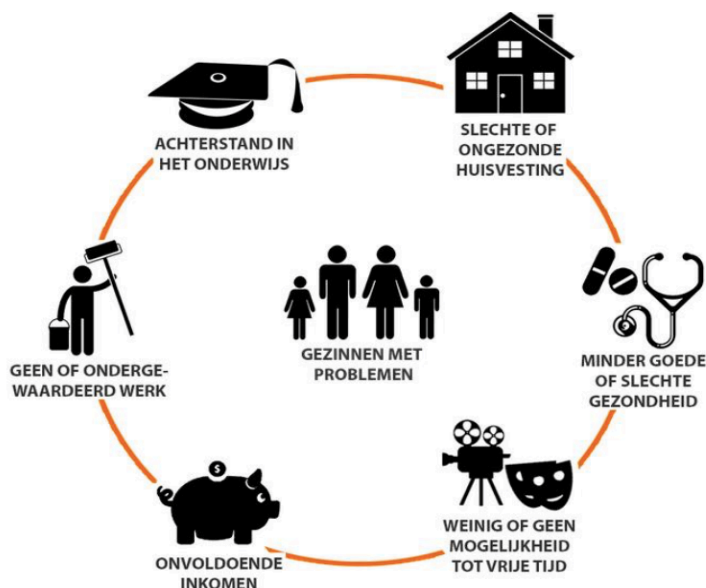
2 Oriënteren en richten

2.1 Definitie van kansarmoede

Kansarmoede bestaat helaas, zelfs in onze welvaartsmaatschappij. Kansarmoede is een toenemend, multidimensionaal probleem: het is een toestand waarbij mensen beperkt worden in kansen om voldoende deel te hebben aan maatschappelijk essentiële goederen, zoals arbeid, onderwijs en huisvesting. Het gaat om een aanhoudende situatie die zich voordoet op uiteenlopende gebieden, zowel materiële als immateriële. (Kind en Gezin, 2018)

Er is een verschil tussen armoede en kansarmoede. Gewone armoede heeft enkel betrekking op het financiële domein. Bij kansarme gezinnen zie je niet constant de zware financiële armoede, deze komt af en toe tevoorschijn. Ze zijn kwetsbaarder dan mensen die in financiële armoede leven. Voor financiële problemen zijn er meestal verschillende oplossingen maar voor kansarmen bestaan er geen kant-en-klare oplossingen. (Adriaenssens, 2019)

Om kansarmoede vast te stellen, wordt een gezin beoordeeld op 6 domeinen: het maandinkomen van het gezin, de opleiding van de ouders, het stimulatieniveau van de kinderen, de arbeidssituatie van de ouders, de huisvesting en de gezondheid. Een gezin leeft in kansarmoede indien ze zwak scoren op 3 of meer domeinen. (Kind en Gezin, 2018) Op de website van DIVA staat een visuele voorstelling gepresenteerd die gelijkaardig is aan de 6 domeinen waar Kind en Gezin over spreekt.

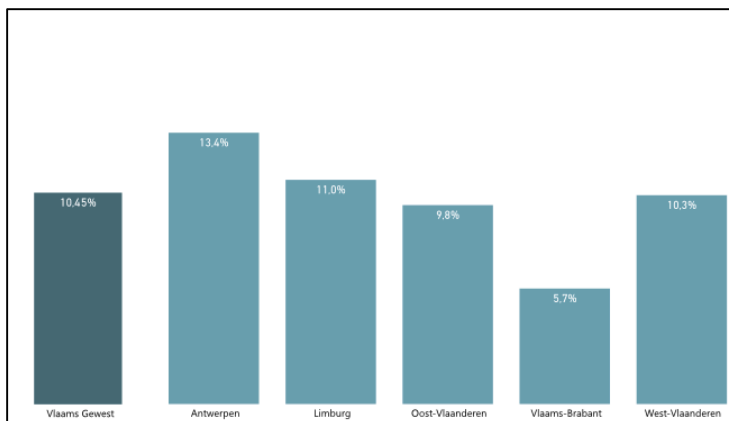
(DIVA, s.d.)

Elk jaar wordt er een kansarmoede-index berekend om de evolutie van kansarmoede bij kinderen op te volgen. Op de site van Kind en Gezin wordt de kansarmoede-index voor het Vlaams Gewest voor jaar X als volgt berekend:

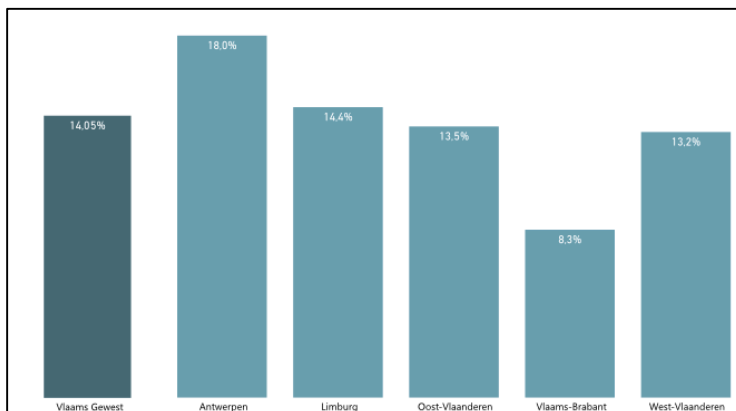
Het aantal kinderen geboren in jaar X, X-1 en X-2 in een gezin dat leeft in kansarmoede en dat woont in het Vlaams Gewest op 31 december van het jaar X, gedeeld door het totaal aantal kinderen geboren in die 3 jaar en dat woont in het Vlaams Gewest op 31 december van het jaar X (in percentage). (Kind en Gezin, 2018)

Cijfers tonen aan dat kansarmoede blijft toenemen. In 2012 leefde 11,0% van de Limburgse bevolking in kansarmoede en in 2015 was dat al gestegen naar 12,6%. De laatste meting van 2018 toonde aan dat 14,4% van de Limburgers in kansarmoede leeft. Dit wil zeggen dat gedurende 6 jaar de kansarmoede-index met 3,4% gestegen is. (Kind en Gezin, 2018)

Kansarmoede-index van 2012 op provinciaal niveau

Kansarmoede-index van 2018 op provinciaal niveau

2.1.1 Theoretische kaders

Er bestaan enkele theoretische kaders om een beeld te schetsen over de mechanismen achter kansarmoede en maatschappelijke kwetsbaarheid. We onderscheiden 6 kaders: de buitenkant en binnenkant van armoede, de 5 armoedekloven, de cirkels van invloed en betrokkenheid, maatschappelijke kwetsbaarheid op school, het model Vranken en de basisschakelmethode.

De buitenkant en binnenkant van armoede

Binnen dit theoretisch kader wordt er een onderscheid gemaakt tussen de buitenkant en de binnenkant van kansarmoede. Enerzijds zijn er de problemen zoals onvoldoende inkomen, een slechte huisvesting, een minderwaardig werk enzovoort. Deze zaken vormen de buitenkant van kansarmoede, oftewel de zichtbare kant. Anderzijds zijn er de onzichtbare aspecten van kansarmoede die de binnenkant vormen. Het gaat hier om de menselijke gevolgen van kansarmoede, namelijk een laag zelfbeeld, een schaamtegevoel, een gebrek aan zelfwaardering enzovoort. (PXL Education, s.d.)

De 5 armoedekloven

De enorme sociale en economische ongelijkheid tussen kansrijken en kansarmen bestaat uit 5 diepe kloven: de gevoelskloof, de kenniskloof, de vaardighedenkloof, de persoonlijkheidskloof / positieve krachtenkloof en de structurele kloof. Deze kloven zijn een bril om naar kansarmoede te kijken maar men moet zich behoeden om niet in stereotypering te vallen. (Demyttenaere, 2003)

De cirkels van invloed en betrokkenheid

Volgens Covey, een Amerikaanse auteur, is onze omgeving verdeeld in 2 invloedssferen: de cirkel van invloed en de cirkel van betrokkenheid. De cirkel van betrokkenheid gaat over zaken die invloed uitoefenen op ons. We raken gefrustreerd dat we zelf geen invloed kunnen uitoefenen. De cirkel van invloed heeft betrekking op zaken waar we wel zelf invloed op hebben. Op deze cirkel zou de focus gelegd moeten worden zodat deze meer ruimte inneemt dan de cirkel van betrokkenheid. (Covey, 2010) Voor kansarmen is dit niet vanzelfsprekend aangezien zij vaak de kennis en middelen niet hebben om veel invloed te kunnen uitoefenen op situaties in hun leven.

Maatschappelijke kwetsbaarheid op school

Vettenburg, een doctor in de criminologie, en Walgrave, een jeugdcriminoloog, formuleerden een theorie in verband met maatschappelijke kwetsbaarheid op school. Ze stelden na een onderzoek

vast dat het onderwijs een risicozone blijkt te zijn voor kinderen. Kansarme kinderen haken op school sneller af en dat is niet altijd omdat ze niet beschikken over nodige capaciteiten maar omdat ze de school als een sanctionerende omgeving zien: ze voelen zich niet erkend en worden gestraft om wie ze zijn. (Vettenburg & Walgrave, 2008)

Het model Vranken

Vranken, een socioloog, ontwierp een ideaaltype verklaringsschema waarin 4 armoedemodellen onderscheiden worden: het individueel schuldmodel, het individueel ongevalmodel, het maatschappelijk schuldmodel en het maatschappelijk ongevalmodel. In elk model wordt er een manier beschreven over hoe men naar kansarmoede kijkt waarbij de oorzaken ook toegelicht worden. (Vranken, s.d.)

De basisschakelmethodiek

Baert, een arbeids- en organisatiepsycholoog, ontwikkelde een methodiek om te werken rond kansarmoedebestrijding. Binnen deze methodiek staan 2 doelstellingen centraal: werken aan het versterken van maatschappelijk kwetsbare mensen en het schakelen van deze groep naar het samenlevingsnet. (Baert, 2010)

2.2 Link kansarmoede - school

Kinderen hebben een rijke omgeving nodig om te kunnen ontwikkelen. Dit betekent een omgeving die elke leerling kansen geeft, waar leerlingen positief benaderd worden, waar ze gewaardeerd worden en waar ze succeservaringen kunnen opdoen. Dit staat haaks op kansarm zijn. Geen kansen krijgen betekent dat je genegeerd wordt, niet meetelt, geen prikkels krijgt, veroordeeld wordt enzovoort. (Laevers, Vanhoutte, & Derycke, 2003)

Bij het intreden van de school starten kansarme kinderen vanuit een zwakkere positie dan kinderen uit de middenklasse. In tegenstelling tot middenklassers, zijn kansarme kinderen onvoldoende voorzien om hun schoolloopbaan succesvol aan te vangen. Vanuit deze ongelijke start moet de school optreden om kansarme kinderen kansen aan te reiken. Toch ziet het er anders uit in de realiteit. De doorsneeschool stemt zijn onderwijs af op de middenklassers. Er wordt uitgegaan van evidenties dat alle kinderen, ongeacht omstandigheden, dezelfde kennis, vaardigheden en attitudes ontwikkelen. De kloof tussen kansarmen en middenklassers wordt alsmaar groter door deze achterstelling. (Laevers, Vanhoutte, & Derycke, 2003)

Kansarme leerlingen worden dikwijls overrompeld door een gevoel van medelijden. (Laevers, Vanhoutte, & Derycke, 2003) Dit medelijden vertaalt zich in het perspectief dat kansarme leerlingen hulpeloze wezens en tikkende tijdbommen zijn die in de toekomst meer kans hebben op een slechte gezondheid en om werkloos te worden. Dit bevordert de angstgevoelens van de leerlingen. (Van Laere, 2016) Hun kracht en potentie wordt vaak vergeten terwijl ze net veel kwaliteiten hebben. Ze zijn enorm weerbaar en solidair en bieden vaak een luisterend oor aan andere kinderen. (Fastenau, 2018)

De leerkracht speelt de spilfiguur in het versmallen van de kloof tussen de kansarmen en middenklassers op school. Dit is niet vanzelfsprekend aangezien veel leerkrachten niet weten wat kansarmoede inhoudt en hoe ze met kansarmoede moeten omgaan. Daarnaast zijn ze zich er dikwijls niet van bewust dat er kansarme kinderen in hun klas zitten. Enerzijds kan de oorzaak hiervan zijn dat ze kansarmoede niet herkennen door hun schaarse kennis. Anderzijds is kansarmoede niet altijd visueel waarneembaar. Kansarmen willen vaak hun 'masker' hoog houden, bijvoorbeeld door merkproducten aan te kopen. (Van Kuyk, 2019)

De schaarse kennis rond kansarmoede zorgt ervoor dat de omgang van leerkrachten met kansarme leerlingen en ouders eerder stroef verloopt. Leerkrachten zijn veelal onbekend met het milieu van kansarmen waardoor ze dikwijls niet begrijpen hoe kansarmen handelen in bepaalde situaties. Door deze onwetendheid ontstaan vooroordelen rond kansarmen waardoor de kloof alsmaar groter wordt.

2.2.1 Leerkracht – kansarme leerlingen

Er heerst soms een gevoel van irritatie bij leerkrachten ten opzichte van kansarme leerlingen. Kinderen uit een sociaal zwak milieu ontwikkelen manieren om te overleven in hun situatie. Dit kan uitmonden in opstandig en agressief gedrag ten opzichte van de leerkracht en medeleerlingen. Daarnaast kunnen kansarme kinderen heel kleverig en aanklampend gedrag vertonen door constant aandacht te zoeken. Dit is hun manier om een gevoel van waardering te krijgen. (Laevers, Vanhoutte, & Derycke, 2003)

2.2.2 Leerkracht – kansarme ouders

Kansarme ouders vinden de confrontatie met school moeilijk en zullen minder geneigd zijn om naar oudercontacten te gaan. Dit is enerzijds te wijten aan het feit dat ouders uit generatiearmoede reeds een beschadigd vertrouwen hebben in het onderwijs (Van Kuyk, 2019). Anderzijds neemt het schaamtegevoel de bovenhand. Ze durven zich niet in hun versleten kledij te vertonen of willen niet voortdurend aangesproken worden voor een niet-betaalde schoolrekening. Isoleren en de miserie verbergen lijkt hen de beste oplossing. Dit resulteert in het vooroordeel dat kansarme ouders desinteresse in hun kinderen hebben. (Laevers, Vanhoutte, & Derycke, 2003)

Kansarme ouders voelen zich dikwijls minderwaardig ten opzichte van de leerkracht omdat ze de leerkracht zien als een hoogopgeleid persoon. Een ervaringsdeskundige zei: “Tijdens een ouderavond op de kleuterschool was het niveauverschil enorm toen ik op een kleuterstoeltje zat en de juffrouw op een gewone stoel.” (Van Kuyk, 2019) Dit negatieve zelfbeeld van kansarme ouders zorgt ervoor dat ze zich snel aangevallen voelen. Daarnaast hebben ze vlug het gevoel dat hun kinderen benadeeld worden. Dit draait vaak uit op wantrouwige en soms agressieve reacties van ouders. Leerkrachten hebben het moeilijk om steeds begrip te tonen voor de vaak harde woorden van ouders. (Laevers, Vanhoutte, & Derycke, 2003)

Op vlak van communicatie zijn er meestal te hoge verwachtingen. Scholen gaan uit van de veronderstelling dat alle ouders de meeste zaken begrijpen, zowel mondelinge als schriftelijke boodschappen. Vertrekkende vanuit deze veronderstelling wordt de drempel naar een goede communicatie tussen leerkrachten en kansarme ouders hoger. (Van Laere, 2015) (Monten, s.d.)

Op basis van de huidige cijfers in Vlaanderen, kan er gesteld worden dat er in bijna elke klas kansarme leerlingen zitten. Dit zou niet alleen binnen het klasgebeuren aandacht moet krijgen maar ook binnen het schoolgebeuren. Kansarmoede op school reikt immers verder dan de klas want het aanpakken van kansarmoede is een zaak van de hele school. (Swaenepoel, 2019)

2.3 Bestaande tools

Er zijn inmiddels enkele tools ontwikkeld die leerkrachten kunnen helpen om kansarme leerlingen kansen aan te reiken.

'Kleine Kinderen, Grote Kansen' biedt hefboomen aan die leerkrachten ondersteunen om met kansarmoede te kunnen omgaan. "Hefbomen kunnen met een kleine kracht grote zaken doen bewegen." (Kleine Kinderen Grote Kansen, 2018)

Het onderwijstijdschrift 'Klasse' reikt handvaten aan die een positieve bijdrage leveren aan de omgang met kansarmoede bij leerkrachten. Van Laere, redacteur, projectleider en teamcoach op de redactie van Klasse, publiceerde verschillende artikels over kansarmoede. Eén van de artikels die hij uitbracht ging over een theorie van Van Gorp, een professor journalistiek. Hij onderzocht verschillende bronnen en leidde daaruit 12 brillen af over hoe men naar kansarmoede kijkt. Deze brillen vormen aanknopingspunten om het perspectief over kansarmoede bij te stellen en om oorzaken en oplossingen te zoeken. (Van Laere, 2016) Verder biedt Klasse nog andere adviezen aan van ervaringsdeskundigen die leerkrachten bewust kunnen maken van hun eigen omgang met kansarmoede.

Het boek 'Omgaan met kansarmoede in de basisschool', geschreven door Laevers, Vanhoutte en Derycke, haalt de grondprincipes aan waar een school rekening mee moet houden om aan een sterk beleid rond kansarmoede te werken. (Laevers, Vanhoutte, & Derycke, 2003)

2.4 Onderzoeksdoel

Basisschool Hink Stap Sprong is vragende partij om gepast te kunnen inspelen op situaties met kansarme leerlingen of ouders. Daarom wordt er gestreefd naar een goede omgang met kansarmoede op basisschool Hink Stap Sprong zodat elke leerling rijk aan kansen wordt. Dit doel wordt nagestreefd door aanbevelingen uit te werken zodat de school concreet materiaal heeft om naar terug te grijpen wanneer ze geconfronteerd worden met kansarme leerlingen en ouders. Deze aanbevelingen kunnen in een latere fase deel uitmaken van een uitgewerkt kansarmoedebeleid.

Om het onderzoeksdoel te bereiken, wordt er een antwoord gezocht op de volgende vraag:

‘Welke aanbevelingen voor een kansarmoedebeleid zijn zinvol voor basisschool Hink Stap Sprong?’

Aangezien basisschool Hink Stap Sprong gelegen is in een deelgemeente van Maaseik, wordt eerst de situatie van de stad Maaseik onder de loep genomen.

- Hoe ziet het kansarmoedecijfer eruit van de stad Maaseik?
- Welke organisaties in Maaseik zetten zich in voor kansarmoede?
- Welke kennis is noodzakelijk om het referentiekader rond kansarmoede te verbreden?
- Wat is de beginsituatie inzake kansarmoede op basisschool Hink Stap Sprong?
- Wat levert een bijdrage aan een kansarmoedebeleid voor basisschool Hink Stap Sprong?

3 Plannen en methodologie

Om de onderzoeksvraag passend te beantwoorden werd er eerst een literatuurstudie gedaan aan de hand van verschillende bronnen. Vervolgens werd basisschool Hink Stap Sprong bevestigd door middel van enquêtes en interviews. In de laatste fase kreeg het ontwerp vorm en zou het normalerwijs nog bijgestuurd worden door de externe partner. Vanwege het coronavirus is dit anders verlopen.

3.1 Literatuurstudie en bevestiging

Deelvraag	Onderzoeksactiviteit	Hulpmiddel	Wanneer
<i>Hoe ziet het kansarmoedecijfer eruit van de stad Maaseik?</i>	Internetbronnen raadplegen om het kansarmoedecijfer van Maaseik onder de loep te nemen.	Bestuderen	November 2019
<i>Welke organisaties in Maaseik zetten zich in voor kansarmoede?</i>	Internetbronnen raadplegen om te weten te komen welke armoedeorganisaties er bestaan in Maaseik.	Bestuderen	November 2019
<i>Welke kennis is noodzakelijk om het referentiekader rond kansarmoede te verbreden?</i>	Er wordt een bronnenonderzoek gedaan naar manieren om mensen bewust te maken van wat kansarmoede inhoudt.	Bestuderen	Oktober 2019 – maart 2020
<i>Wat is de beginsituatie inzake kansarmoede op basisschool Hink Stap Sprong?</i>	Om een globaal beeld te schetsen van de beginsituatie inzake kansarmoede op basisschool Hink Stap Sprong worden er enquêtes afgelegd. Op deze manier kunnen er kwantitatieve gegevens verzameld worden.	Bevragen	December 2019

Deelvraag	Onderzoeksactiviteit	Hulpmiddel	Wanneer
	Op basis van de resultaten van de enquêtes worden er 3 personeelsleden geselecteerd om een interview bij af te nemen. Op deze manier wordt de kwantitatieve informatie aangevuld met kwalitatieve.	Bevragen	Januari 2020
<i>Wat levert een bijdrage aan een kansarmoedebeleid voor basisschool Hink Stap Sprong?</i>	Op basis van de resultaten van de literatuurstudie en de bevraging, worden er aanbevelingen geformuleerd voor een kansarmoedebeleid.	Bestuderen / bevragen	Maart – april 2020

3.2 Opmaak en bijsturing ontwerp

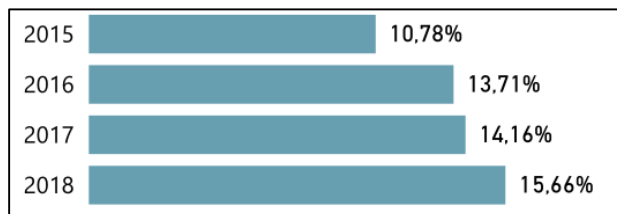
Na de literatuurstudie werden de aanbevelingen voor een kansarmoedebeleid uitgewerkt. Om feedback te verkrijgen over het ontwerp, werd er een focusgroep gepland met het kernteam van basisschool Hink Stap Sprong op 23 april 2020. Daarnaast werd er op 18 mei 2020 een personeelsvergadering gepland zodat het schoolteam op een interactieve manier gesensibiliseerd zou kunnen worden inzake kansarmoede en nieuwsgierig gemaakt zou kunnen worden om de aanbevelingen door te nemen. Helaas was deze planning verstoord door de coronacrisis met als gevolg dat de focusgroep en de personeelsvergadering niet konden doorgaan. De aanbevelingen zullen daarom digitaal worden doorgestuurd naar de directie met de mogelijkheid om feedback te geven. Daarnaast werd mevrouw Vanhaverbeke, een educatief medewerker bij Studio Globo en expert kansarmoede, gecontacteerd met de vraag of zij feedback wou geven over het ontwerp. Op deze manier kon het ontwerp, ondanks de vreemde omstandigheden, toch gefinaliseerd worden met de nodige bijsturing.

4 Verzamelen en analyseren

4.1 Hoe ziet het kansarmoedecijfer eruit van de stad Maaseik?

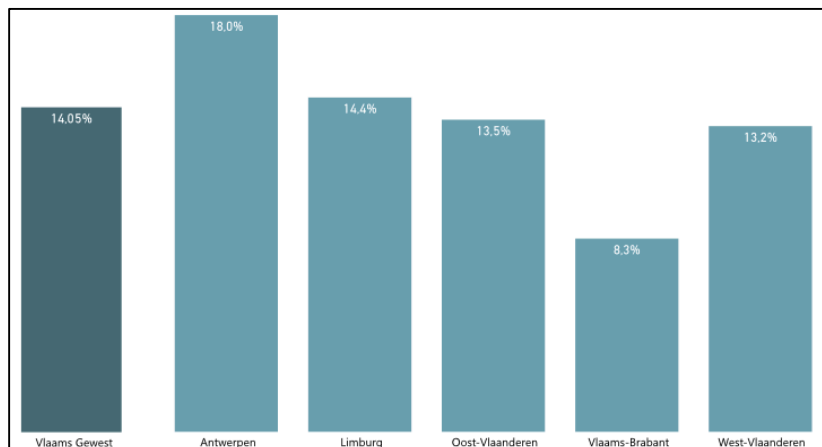
Basisschool Hink Stap Sprong is een school die zich situeert in Opoeteren, een deelgemeente van Maaseik. Om een structureel kansarmoedebeleid te ontwerpen voor basisschool Hink Stap Sprong, volgt hier een beknopte analyse van de kansarmoedecijfers van Maaseik.

De kansarmoede-index van de stad Maaseik

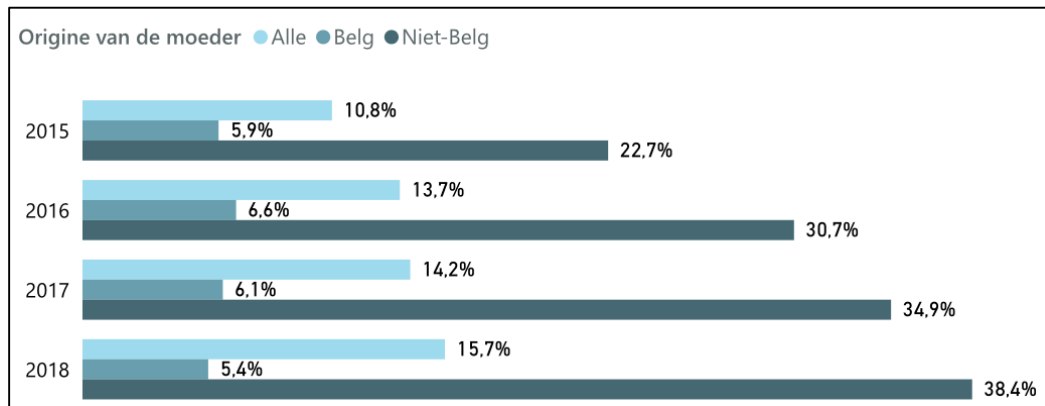
De kansarmoede-index van de stad Maaseik is doorheen de jaren sterk gestegen. Van 2015 tot 2018 is er een stijging van 5% zichtbaar. Deze grafiek toont aan dat kansarmoede een toenemend probleem is in de stad Maaseik. (Kind en Gezin, 2018)

De kansarmoede-index van 2018 op provinciaal niveau

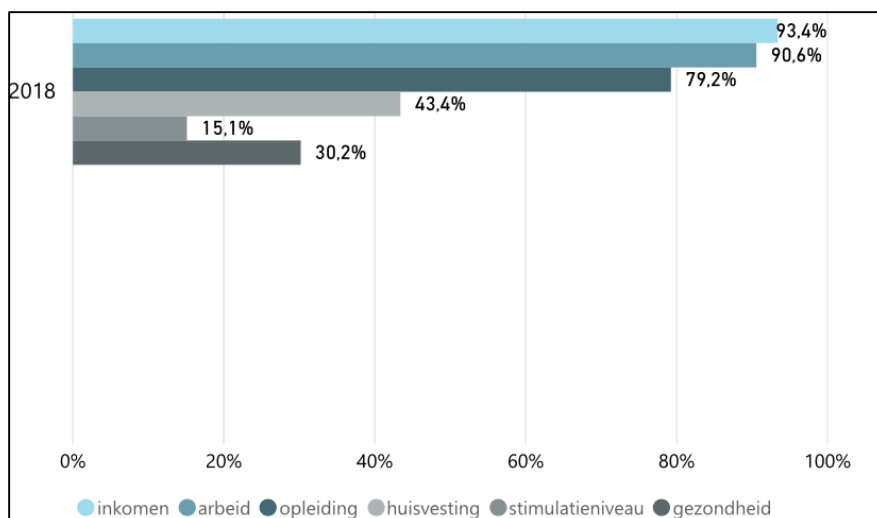
Ten opzichte van het Vlaamse Gewest ligt de kansarmoede-index van Maaseik 1,61% hoger. Ook tonen cijfers aan dat de kansarmoede-index van Limburg 1,26% lager is dan die van van Maaseik. (Kind en Gezin, 2018)

Kansarmoede-index naar origine van de moeder

Deze grafiek toont aan dat de kansarmoede-index van Maaseik verschilt naargelang de origine van de moeder. Van alle gezinnen met een Belgische moeder leven er 5,4% in kansarmoede en van alle gezinnen met een niet-Belgische moeder leven er 38,4% in kansarmoede. Dit is een significant verschil van 33%. (Kind en Gezin, 2018)

Aandeel kinderen in kansarmoede met onvoldoende op de verschillende domeinen

Zoals eerder aangegeven, wordt een gezin beoordeeld op 6 domeinen om vast te stellen of ze in kansarmoede leven. Deze grafiek bevat de percentages van de kansarme kinderen die zwak scoorden op de betreffende domeinen.

- 93,4% van de kansarme kinderen heeft ouders met een laag inkomen
- 90,6% van de kansarme kinderen heeft ouders met een slechte arbeidssituatie
- 79,2% van de kansarme kinderen scoorde zwak op het domein 'opleiding van de ouders'

- 43,4% van de kansarme kinderen leeft in een slechte huisvesting
- 30,2% van de kansarme kinderen heeft een zwakke gezondheid
- 15,1% van de kansarme kinderen heeft een zwak stimulatieniveau

(Kind en Gezin, 2018)

Na een analyse van de cijfers omtrent kansarmoede in Maaseik, kan er geconcludeerd worden dat het kansarmoedecijfer groot is en zal blijven toenemen. Dit zal ongetwijfeld weerslag hebben op de populatie van basisschool Hink Stap Sprong waardoor er nood is aan een structureel kansarmoedebeleid.

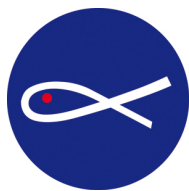
4.2 Welke organisaties in Maaseik zetten zich in voor kansarmoede?

De volgende organisaties die rond kansarmoede werken, zijn actief in Maaseik: het OCMW, Welzijnsschakel 'Klavertje 4' en Vincentius. (Goyens, 2019)

Het OCMW zorgt voor het welzijn van iedere burger door ondersteuning te bieden in de vorm van maatschappelijke dienstverleningen. Dit kunnen verschillende manieren van hulpverlening zijn, zoals financiële hulp, huisvesting, medische hulp, thuiszorg, psychosociale hulp enzovoort. (Belgische Federale Overheidsdiensten, 2019)

Welzijnsschakel 'Klavertje 4' is een van de 130 Welzijnsschakels in Vlaanderen. De vrijwilligers, die zich inzetten voor dit initiatief, werken samen met gezinnen die kansarmoede ervaren. De kernvisie achter de Welzijnsschakels is dat elke persoon recht heeft op respect. Door ontmoetingsgroepen te vormen, bestaande uit middenklassers en kansarmen, willen ze kansarme mensen kansen aanreiken. Deze groepen worden ondersteund door de Welzijnsschakels. Ze ontmoeten elkaar tijdens huisbezoeken, groepsactiviteiten, gesprekken met het OCMW, scholen, huisdokters enzovoort. Dankzij deze ontmoetingen krijgen kansarmen een stem en een plaats in de maatschappij. Daarnaast wordt de kloof tussen middenklassers en kansarmen versmald door de positieve ervaringen. (Welzijnsschakels vzw, 2011)

Vincentius Maaseik-Kinrooi is een van de 38 conferenties die actief is. De Limburgse organisaties draaien uitsluitend dankzij meer dan 1000 vrijwilligers. Hun hoofddoel is om armoede te verzachten door middel van voedsel- en kledingbedeling. (Vincentius Maaseik, s.d.)

4.3 Welke kennis is noodzakelijk om het referentiekader rond kansarmoede te verbreden?

Zoals eerder beschreven werd, is kansarmoede een toenemend, multidimensionaal probleem. Het gaat om een aanhoudende situatie die zich voordoet op uiteenlopende gebieden, zowel materiële als immateriële. Uit de theoretische kaders omtrent kansarmoede, lijken de 5 armoedekloven (zie bijlage 1) het meest relevant om als leidraad te gebruiken in het verruimen van de referentiekaders van het schoolteam.

De meeste middenklassers vervallen steeds in stereotypering wanneer het over kansarmoede gaat. Hierdoor worden er 5 kloven onderscheiden tussen meer- en minderbedeelden. De armoedekloven zullen het schoolteam bewust maken van de vooroordelen en stereotypen die er bestaan omtrent kansarme kinderen en ouders. (DIVA, s.d.) (Sterk uit Armoede, 2016)

- **De gevoelskloof:** kansarmen hebben een gebrek aan eigenwaarde. Ze kampen ook met veel schuldgevoelens. Dit wordt versterkt door de reacties van middenklassers, zoals 'voor een dure gsm hebben ze wel geld' of 'ze hebben wel 3 honden'. Op deze manier krijgen ze constant bevestiging dat ze verkeerde keuzes maken waardoor hun zelfbeeld daalt en schuldgevoelens toenemen.
- **De kenniskloof:** men gaat vaak uit van eigen evidenties. Kansarmen, vooral de mensen uit generatiearmoede, weten niet veel over de leefwereld van de middenklassers.
- **De vaardighedenkloof:** kansarme ouders beschikken dikwijls niet over de vaardigheden om bijvoorbeeld hun kinderen te helpen met schoolwerk. Scholen gaan ervan uit dat ze deze vaardigheden wel beschikken en gaan dit dus beschouwen als desinteresse van ouders.
- **De persoonlijkheidskloof / positieve krachtenkloof:** kansarmen zijn gemiddeld meer solidair, creatiever, behulpzamer enzovoort. Toch worden hun positieve krachten teniet gedaan door het negatieve gedrag van de omgeving.
- **De structurele kloof:** kansarmoede is meer dan alleen een gebrek aan geld, ook een gebrek aan liefde, taal en een sociaal netwerk. Kansarmen worden afgezonderd van alles wat een middenklasser vanzelfsprekend vindt. Hieruit vloeien vooroordelen zoals 'ze stinken want ze hebben een slechte hygiëne' of 'ze zijn dom want ze spreken onze taal niet'.

(DIVA, s.d.)

Door de grote sociale en economische ongelijkheid worden er veralgemeningen gemaakt over kansarmen. Er wordt dan één kenmerk gekoppeld aan de hele groep. Middenklassers horen verhalen van anderen of hebben zelf een negatieve ervaring met kansarme mensen en gaan hierdoor een besluit vormen dat alle kansarmen zo zijn. Typisch voor vooroordelen is dat men mensen onderbrengt bij bepaalde groepen, om dan iedereen van die groep over dezelfde kam te scheren. Op deze manier wordt er een referentiekader gevormd omtrent kansarme mensen waardoor men niet weet hoe er echt met kansarmoede moet worden omgegaan. (Kleine Kinderen Grote Kansen, 2018)

De sociale en economische ongelijkheid wordt verklaard door Agirdag, een doctor in de sociologie, vanuit 2 benaderingswijzen die haaks staan op elkaar: het deficit-denken en het model van structurele uitsluiting. (Agirdag, 2016)

Het deficit-denken

Het deficit-denken stimuleert de vooroordelen bij middenklassers. Men gaat zich vooral focussen op wat een kansarme niet kan waardoor de nadruk gelegd wordt op beperkingen in plaats van mogelijkheden. Bij deficit-denken wordt de oorzaak van een mislukking gezocht bij de persoon zelf, niet bij omgevingsfactoren. Volgens deficit-denkers zullen kansarmen pas succeservaringen hebben wanneer ze handelen zoals middenklassers. (Agirdag, 2016)

Het model van structurele uitsluiting

Het model van structurele uitsluiting stelt dat de ongelijkheid niet de schuld is van de leerlingen, maar wel van het onderwijssysteem dat afgestemd is op de middenklassers. Deze afstemming zorgt ervoor dat kansarmen uitgesloten kunnen worden. Er wordt hier een onderscheid gemaakt tussen expliciete en impliciete uitsluiting. Wanneer een school bepaalde regels oplegt, bijvoorbeeld een hoog inschrijvingsbedrag, waardoor de school een bepaald publiek krijgt, bijvoorbeeld middenklassers, zullen kansarme kinderen expliciet uitgesloten worden. Kansarme ouders kunnen hun kind dan niet inschrijven. Wanneer een school advies geeft aan kansarme ouders om hun kind beter niet in te schrijven omwille van sociaaleconomische redenen, wordt het gezin impliciet uitgesloten. De ouders hebben dan wel nog de mogelijkheid om hun kind in te schrijven. (Agirdag, 2016)

Door leerkrachten bewust te maken van vooroordelen, het deficit-denken en het model van structurele uitsluiting kan het referentiekader rond kansarmoede verbreed worden. Ze zullen dan

beseffen dat kansarmoede een grotere impact heeft dan enkel een financiële. Hierdoor zullen ze beter kunnen inspelen op situaties met kansarme leerlingen en ouders.

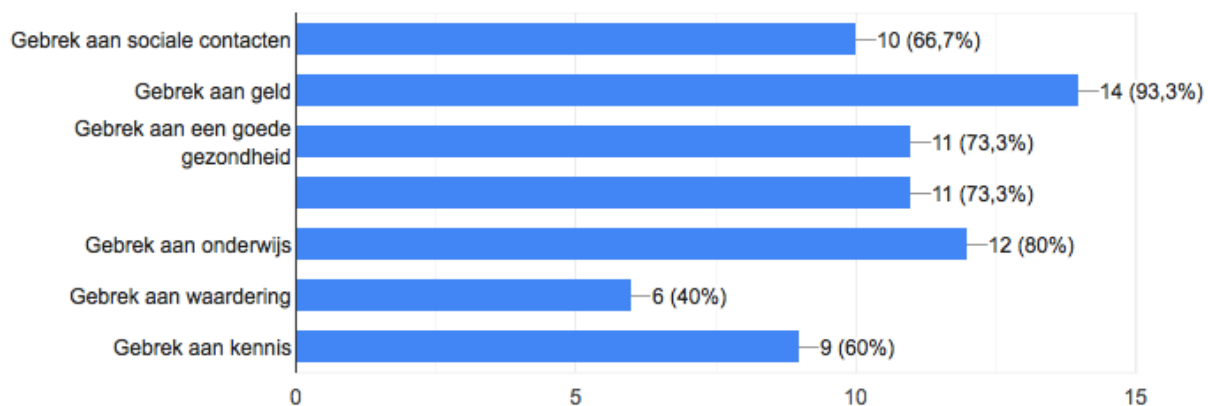
4.4 Wat is de beginsituatie inzake kansarmoede op basisschool Hink Stap Sprong?

Basisschool Hink Stap Sprong beschikt niet over concrete kansarmoedecijfers van de school. De directeur gaf wel aan dat ze de laatste jaren een stijging ziet, vooral in de kleuterschool, van kinderen die opgroeien in minder goede omstandigheden. (Roex, 2020)

4.4.1 Enquête

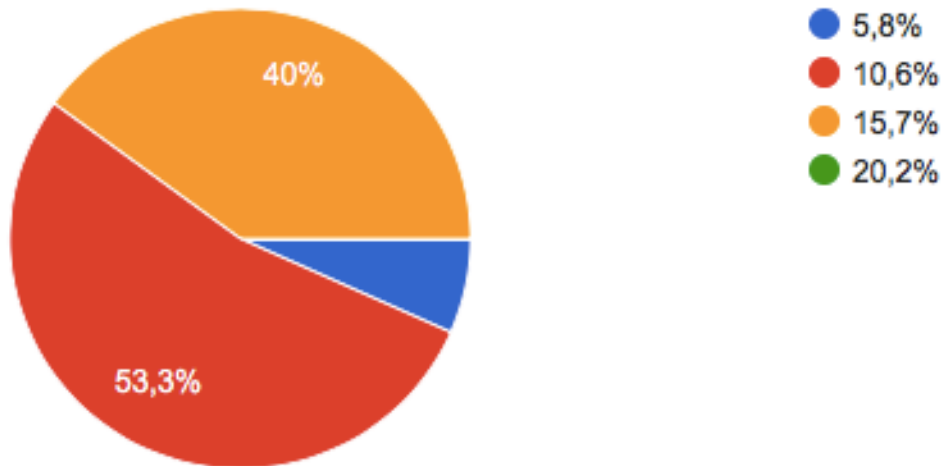
Om zicht te krijgen op de beginsituatie van kansarmoede op basisschool Hink Stap Sprong, wordt er een enquête opgesteld (zie bijlage 2). Op deze manier kan er een breed beeld geschetst worden van de kennis en ervaringen van basisschool Hink Stap Sprong in de vorm van kwantitatieve resultaten. De enquête bestaat uit 8 vragen die worden ingevuld door 15 personeelsleden van de school, zowel klasleerkrachten, specifieke vakleerkrachten als administratief medewerkers.

Welke aspecten hebben volgens u te maken met kansarmoede?

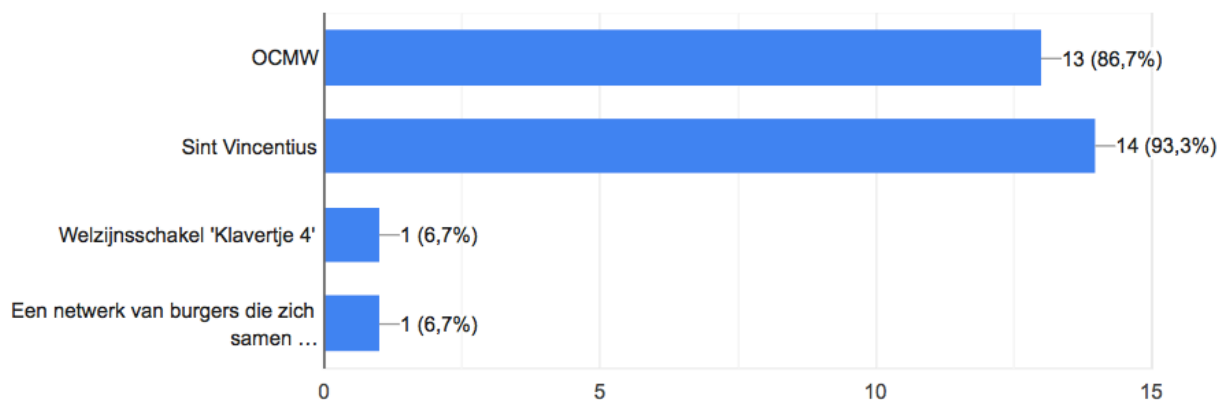
Het begrip 'kansarmoede' werd vaak eenzijdig geïnterpreteerd. Slechts 27% van de geïnterviewden selecteerde alle aspecten rond kansarmoede: gebrek aan sociale contacten, geld, een goede gezondheid, een goede huisvesting, onderwijs, waardering en kennis. Het aspect dat het meest werd aangeduid was 'een gebrek aan geld'. Maar liefst 93,3% van de ondervraagden duidde dit aspect aan. Ook de aspecten 'een gebrek aan kennis, sociale contacten, onderwijs en een goede gezondheid' werden relatief vaak aangeduid (60% - 75%). Slechts 40% duidde 'een gebrek aan waardering' aan.

Hoeveel procent van de Maaseikse inwoners denkt u dat in kansarmoede leeft?

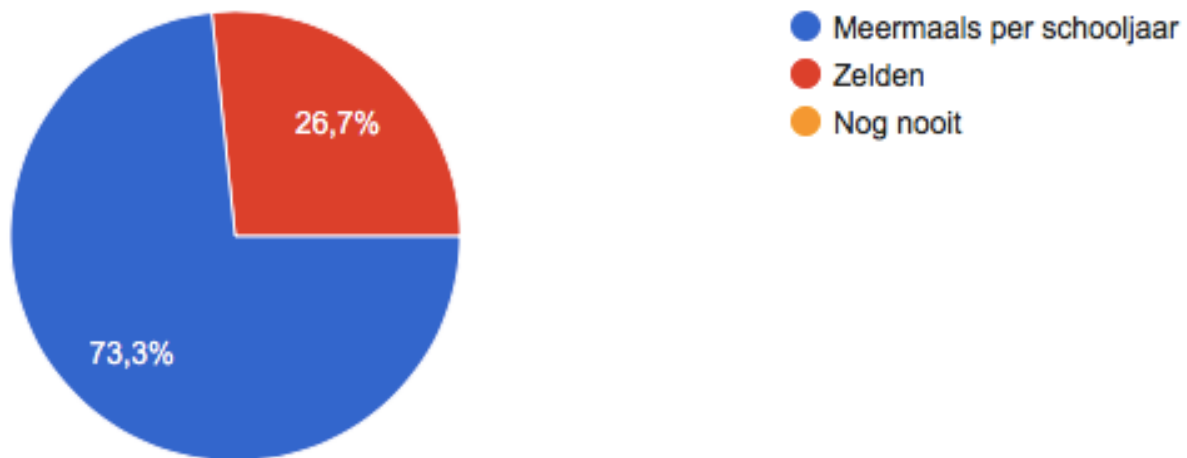
60% van de ondervraagden is minder bewust van de ernst van het kansarmoedecijfer in Maaseik. Het kansarmoedecijfer van Maaseik wordt 5 tot 10% lager ingeschat dan het werkelijke cijfer. Aangezien het kansarmoedecijfer van Maaseik ongetwijfeld een weerslag heeft op de populatie van de school, zal het schoolteam bewust gemaakt moeten worden van deze onderschatting.

Welke Maaseikse organisaties kent u die zich inzetten voor kansarmoede?

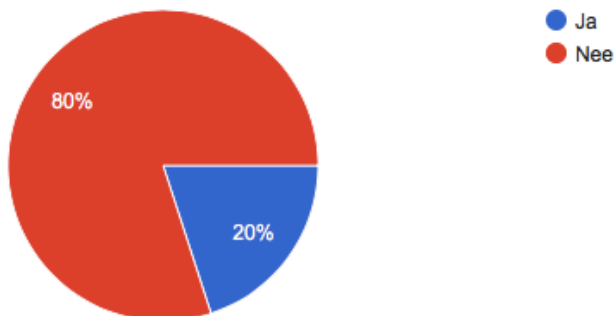
Uit deze grafiek blijkt dat veel ondervraagden de armoedeorganisaties kennen. 93,3% van de ondervraagden kent Vincentius en 86,7% kent het OCMW. Maar enkel 6,7% is bekend met Welzijnsschakel 'Klavertje 4'. Bovendien vulde iemand een andere organisatie in, namelijk 'een netwerk van burgers die zich samen inzetten voor kansarmen'. Deze organisatie is vermoedelijk dezelfde als de Welzijnsschakel 'Klavertje 4'.

Hoe vaak bent u als leerkracht/directielid rechtstreeks in aanraking gekomen met kansarme kinderen/ouders?

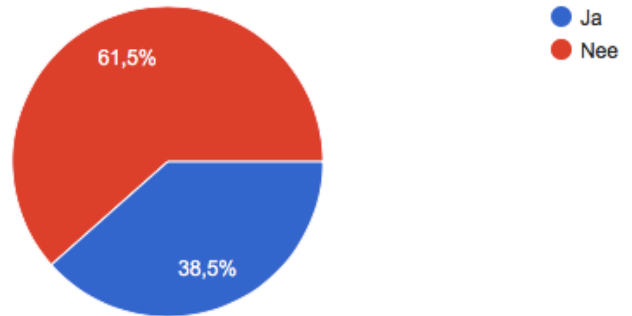

Alle ondervraagden gaven aan reeds in aanraking te zijn gekomen met kansarme kinderen en ouders. Maar liefst 73,3% komt er meermaals per jaar mee in contact. 26,7% gaf aan dat dit maar zelden het geval is. Dit maakt de nood aan een goede aanpak duidelijk.

Heeft u reeds workshops of vormingen gevolgd rond kansarmoede?

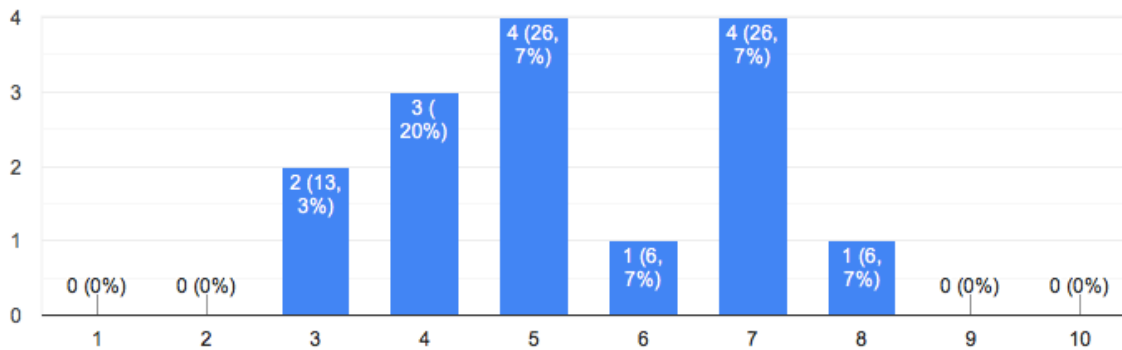

Was er tijdens uw opleiding aandacht voor het onderwerp 'kansarmoede'?

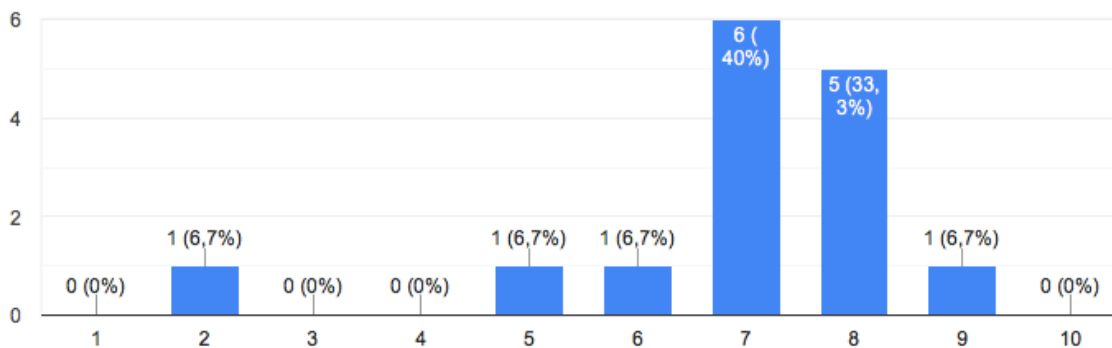

Opvallend was dat er relatief weinig ondervraagden reeds expliciet kennis rond kansarmoede verworven hebben. 80% gaf aan nooit een workshop of vorming rond kansarmoede gevolgd te hebben. Op de vraag of er aandacht was voor het onderwerp 'kansarmoede' binnen de opleiding, antwoordde 61,5% dat er geen expliciete aandacht voor was. Op basis van deze resultaten is het niet verrassend dat er onwetendheid rond kansarmoede heerst. Het kan dus mee aan de basis liggen van de schaarse kennis. Maar het begrip 'kansarmoede' is ook pas de laatste jaren in de actualiteit. Nu is er meer aandacht voor, ook in de lerarenopleiding.

In hoeverre voelt u zich zeker genoeg om in te spelen op een situatie met kansarme kinderen/ouders?

In hoeverre is er volgens u nood aan een structureel kansarmoedebeleid op school?

De scores waren zeer verdeeld op de 10-puntenschalen. De meerderheid gaf aan dat ze zich zeker genoeg voelen aangezien 66,8% 5 of meer aanduidde. Toch duidde de meerderheid ook aan dat ze vinden dat een structureel kansarmoedebeleid noodzakelijk is. Maar liefst 80% duidde 7 of meer aan op de schaal.

4.4.2 Interviews

Vertrekkende vanuit de resultaten van de enquêtes, werden er 3 personeelsleden geselecteerd om te interviewen zodat de antwoorden van de enquêtes konden aangevuld worden met kwalitatieve informatie (zie bijlage 3). Een klasleerkracht, een administratief medewerker en een godsdienstleerkracht werden geïnterviewd zodat het onderwerp ‘kansarmoede’ vanuit 3 perspectieven benaderd kon worden. Wanneer ze dezelfde benaderingswijze hadden, werd het antwoord gebundeld.

INTERVIEW	Administratief medewerker	Klasleerkracht	Godsdienstleerkracht
Wat verstaat u onder kansarmoede?	Kansarme gezinnen zijn gezinnen die door hun armoede of omstandigheden weinig kansen krijgen om iets te kunnen doen met hun kinderen.	Kansarmoede is het leven in een sociaal-armer milieu: een milieu waar kinderen minder gemotiveerd worden om deel te nemen aan bepaalde activiteiten. Dit hangt samen met het financiële aspect van kansarmoede aangezien sommige kinderen de middelen niet hebben om iets extra te kunnen doen	Kansarmoede is een tekort hebben aan kansen. Dit kan op verschillende manieren: geen geld, geen veilige thuis, geen kledij, geen basisbehoeften, geen onderwijskansen, geen sociaal netwerk enzovoort.
Wat zijn uw ervaringen met kansarme kinderen/ouders?	Ouders die de schoolrekeningen niet kunnen betalen.	Kansarme kinderen hebben een achterstand op hun algemene ontwikkeling, vooral op verbaal vlak: hun woordenschat is minder uitgebreid. Dit hangt soms samen met een minder goede intelligentie.	Ouders zullen er alles aan doen zodat hun kind niet bestempeld wordt met 'kansarmoede'. Ook willen ouders vaak niet dat de school hen helpt met problemen. Ze willen niet dat hun taak als ouders overgenomen wordt. Het enige wat de school kan doen, is kansen aanbieden.
Heeft u al maatregelen genomen? Zo ja, welke?	Als school worden er maatregelen genomen om elk gezin dezelfde kansen te geven. Kansarme ouders krijgen bijvoorbeeld de mogelijkheid om een schooluitstap met een afbetalingsplan te betalen. Soms zijn er ouders die, ondanks deze mogelijkheid, nog niet betalen. Hun kind krijgt dan alsnog de kans om dezelfde activiteiten uit te voeren als alle anderen. Ook wanneer een kind de benodigdheden niet heeft om mee op schooluitstap te gaan, financiert de school dit zodat het kind toch kan deelnemen aan de uitstap.		

INTERVIEW	Administratief medewerker	Klasleerkracht	Godsdienstleerkracht
<p>Waarom voelt u zich eerder zeker of onzeker om in te spelen op een situatie met kansarme kinderen/ouders?</p>	<p>Eerder onzeker. Het is moeilijk om te herkennen welke gezinnen echt kansarm zijn aangezien ze het meestal verbergen. Het doorprikken van de bubbel waar kansarmen zich in isoleren, is zeer moeilijk.</p>		<p>Eerder zeker. Door deel te nemen aan vormingen rond kansarmoede, zoals Broederlijk Delen en Welzijnszorg, heb ik veel kennis verworven rond kansarmoede. Ook bekijk ik dingen op een andere manier als godsdienstleerkracht. Ongeacht twijfels, zal ik niet snel conclusies trekken door rekening te houden met vooroordelen en veralgemeningen.</p>
<p>Waarom denkt u dat het wel/niet nodig is om een kansarmoedebeleid te hebben op school?</p>	<p>Het is belangrijk om een vaste structuur te hebben met duidelijke afspraken. Leerlingen mogen altijd meegaan op schooluitstap, ongeacht onbetaalde rekeningen. Hier wordt soms van geprofiteerd. Ouders kunnen dikwijls hun geld niet beheren. De tegenstrijdigheid die er is wanneer ze dure dingen kopen maar niet hun schoolrekening betalen, zorgt soms voor frustraties.</p>		<p>Er moet gewerkt worden aan het verlagen van de drempel tussen de ouders en de school. Ze moeten zich veilig voelen om hun probleem naar voren te brengen. Ook moet iedereen weten wat kansarmoede precies is. Men moet beseffen dat het niet alleen een geldkwestie is, maar veel meer. Verder moet niet alles zo groots worden aangepakt, in verband met schooluitstappen, zodat het toegankelijk blijft voor elk gezin.</p>
<p>Bron</p>	<p>(Bosmans, 2020)</p>	<p>(Steyven, 2020)</p>	<p>(Bynens, 2020)</p>

Het is belangrijk om zicht te hebben op de manier hoe basisschool Hink Stap Sprong het inschrijfmoment en de doorverwijzing naar externe hulp aanpakt. De enquêtes en de interviews werden daarom aangevuld met extra informatie die verkregen is uit bevraging van de directie.

Het inschrijfmoment is vaak het enige moment waarop de school gegarandeerd contact heeft met de ouders. Op basisschool Hink Stap Sprong moeten nieuwe ouders een afspraak maken met de directie. Ze krijgen dan een rondleiding van ongeveer anderhalf uur. Tijdens de rondleiding wordt er gesproken over de school maar ook over thuis en het kind. Op deze manier krijgen de ouders informatie over het schoolgebeuren en de klaswerking en komt de school veel te weten over de thuissituatie. Enkele dagen voor de kleuters starten op school, worden ze met hun ouders nog eens uitgenodigd in de klas om kennis te maken met de leerkracht, het klaslokaal, het onthaal en de andere kleuters. De dag waarop de kleuters starten, komen de ouders een kwartier eerder mee naar school om 's morgens mee te spelen in de klas. Als de schooldag effectief begint gaan de ouders met de directeur koffie drinken terwijl de kleuters wennen aan hun eerste schooldag. Ondertussen praten de ouders met elkaar en met de directie zodat ze elkaar beter leren kennen. (Roex, 2020)

Het komt wel eens voor dat basisschool Hink Stap Sprong ouders moet doorverwijzen naar externe hulp. Dit gebeurt in een vertrouwelijk gesprek tussen de directie en de ouders en soms samen met het CLB of de zorgcoördinator. Deze keuze hangt volledig af van de situatie. (Roex, 2020)

4.4.3 Algemene bevindingen enquêtes en interviews

Uit enquêtes en interviews blijkt dat niet iedereen weet dat kansarmoede een multidimensionaal probleem is. In de literatuur wordt dit bevestigd: velen zien kansarmoede enkel als een gebrek aan geld terwijl het plaatsvindt op meerdere domeinen. Uiteraard zijn er ook enkelen die wel meer op de hoogte zijn van het begrip kansarmoede.

De geïnterviewden komen elk op een andere manier in contact met kansarmen. De administratief medewerker komt vooral in contact met financiële situaties, zoals onbetaalde facturen. De klasleerkracht spreekt vooral over ervaringen met haar leerlingen in de klas. De godsdienstleerkracht komt met alle leerlingen in contact en heeft door haar functie een andere kijk op kansarmoede.

In de literatuur wordt er gezegd dat kansarmoede een toenemend probleem is en dat er maar liefst 15,7% van de Maaseikenaren in kansarmoede leeft. Dit cijfer heeft een weerslag op de populatie van basisschool Hink Stap Sprong. Alle ondervraagden geven aan dat ze al ooit zijn geconfronteerd met kansarme kinderen of ouders, waarvan 73,3% meermaals per schooljaar.

Een van de pijnpunten bij de geïnterviewden is dat kansarmoede moeilijk herkenbaar is. Ze geven aan dat ze weinig concreet zicht hebben op de kansarmoede die er heerst op school. Kansarme ouders isoleren zich en verbloemen situaties. Dit is ook terug te vinden in de literatuur. Kansarmen zullen er alles aan doen om niet bestempeld te worden als kansarm. Ze aanvaarden daarom ook niet snel de hulp van scholen. Hierdoor voelen sommige ondervraagden zich eerder onzeker om in te spelen op situaties met kansarmen. Toch zijn er ook leerkrachten die zich wel zeker voelen in de omgang met kansarmen. Meestal zijn dit de leerkrachten die reeds expliciet kennis hebben verworven rond kansarmoede tijdens workshops of vormingen.

Verder blijkt uit de bevragingen dat er soms onbegrip is van de geïnterviewden ten opzichte van kansarme mensen. Ze kunnen het bijvoorbeeld niet begrijpen dat kansarmen hun geld niet doordacht beheren of dat ze soms de hulp van de school niet aanvaarden. Dit onbegrip is begrijpelijk aangezien de leefwereld van kansarmen voor velen onbekend is.

Het is duidelijk dat basisschool Hink Stap Sprong tracht te zoeken naar financiële oplossingen voor leerlingen. Zo zijn ze bijvoorbeeld bereid om flexibel om te gaan met ouders die rekeningen niet kunnen betalen. Kansarme ouders mogen sommige bedragen op afbetaling betalen zodat ze meer tijd hebben. Zelfs de leerlingen waarvan de ouders niet betaald hebben, mogen alsnog deelnemen aan alle schoolse activiteiten. Deze acties illustreren dat men sterk inzet op het betrekken van kansarme leerlingen bij zoveel mogelijk activiteiten.

4.4.4 Armoedekloven op basisschool Hink Stap Sprong

Hoewel basisschool Hink Stap Sprong heeft aangetoond dat ze bereid zijn om elke leerling rijk aan kansen te maken, zijn de armoedekloven toch aanwezig. Hieronder volgt een overzicht van de kloven zodat er gericht gezocht kan worden naar manieren om deze te versmallen. Op deze manier kan de school zijn omgang met kansarme leerlingen en ouders optimaliseren.

De structurele kloof ligt aan de basis van de andere kloven op basisschool Hink Stap Sprong. Kansarmen worden uitgesloten op meerdere levensdomeinen: huisvesting, inkomen, gezondheid, sociaal contact enzovoort. Deze volledige begripsinvulling is nog niet gekend door elk personeelslid. Om het referentiekader omtrent kansarmoede te verbreden en de omgang met kansarmen te optimaliseren, moet het volledige schoolteam eerst notie hebben over het begrip. Ze mogen zich niet meer blindstaren op 'geldgebrek'.

Ook de gevoelskloof gaapt tussen sommige leerkrachten en kansarme leerlingen en ouders. Kansarmen schamen zich vaak voor hun situatie en zullen er alles aan doen om deze te verbergen en erbij te horen. Dit doen ze bijvoorbeeld door luxeproducten aan te kopen terwijl ze de schoolrekening niet betalen. Hier worden ze onrechtstreeks op afgerekend omdat er onbegrip is.

De kenniskloof en vaardighedenkloof behoren deels tot de gevoelskloof. Er heerst onbegrip bij keuzes die kansarmen maken. Deze keuzes zijn, naast het gevoel van erbij te willen horen, ook een gevolg van onverworven kennis en vaardigheden. Ze hebben een andere startpositie dan middenklassers die alles vanuit thuis geleerd hebben. Niet alle leerkrachten zijn hiervan op de hoogte en gaan dus vaak uit van eigen evidenties.

Hoewel er een oprechte bezorgdheid voor kansarme leerlingen is, was het opmerkelijk dat het deficit-denken soms de kop op stak. Zo werd een gebrek aan intelligentie gekoppeld aan kansarme leerlingen. Hier komt de persoonlijkheidskloof of de positieve krachtenkloof tot uiting aangezien de positieve eigenschappen deels teniet gedaan worden door negatieve veronderstellingen.

Basisschool Hink Stap Sprong heeft aanbevelingen nodig om de armoedekloven op te vullen. Door het schoolteam bewust te maken van wat kansarmoede precies inhoudt, zullen leerkrachten notie hebben over de volledige begripsinvulling en zal de structurele kloof stilaan sluiten. Wanneer het schoolteam gaat inzetten op het creëren van vertrouwen bij kansarme leerlingen en ouders, zal de drempel naar een goede communicatie verlaagd worden. Als ze hierbij kritisch kijken naar hun eigen evidenties en hun eigen denkpatroon loslaten om begrip te creëren voor de keuzes die kansarme ouders maken, zullen ze werken aan het versmallen van de gevoelskloof, de kenniskloof en de vaardighedenkloof. Verder moet het schoolteam bewust gemaakt worden van het deficit-denken zodat de persoonlijkheidskloof kan sluiten.

4.5 Wat levert een bijdrage aan een kansarmoedebeleid voor basisschool Hink Stap Sprong?

Om een kansarmoedebeleid duurzaam te integreren in de schoolvisie van basisschool Hink Stap Sprong moet er gewerkt worden op verschillende domeinen. Er zullen aanbevelingen worden uitgewerkt die in een later stadium kunnen deel uitmaken van een structureel kansarmoedebeleid.

Allereerst moet het volledige schoolteam kennis hebben over kansarmoede. Door middel van lezingen of vormingen kunnen ze bewust gemaakt worden van hun eigen vooroordelen, het deficit-denken en het model van structurele uitsluiting. Deze basis zal nodig zijn om de structurele kloof en persoonlijkheidskloof te versmallen en andere initiatieven te ondernemen rond kansarmoede. (DIVA, s.d.) Uit de enquêtes en interviews blijkt dat deze stap gezet moet worden aangezien velen een eenzijdige begripsinvulling gaven.

Verder is het belangrijk om vertrouwen te creëren bij leerlingen en ouders. (Van Laere, 2016) Door de focus te leggen op verbondenheid zal er een vertrouwensband ontstaan die zeer belangrijk zal zijn voor een goed contact met leerlingen en ouders. (Vanhaverbeke, 2020) Een sterk inschrijfmoment zal ervoor zorgen dat de school een vertrouwde eerste indruk geeft. Ook het samenstellen van een vast zorgteam creëert vertrouwen zodat leerlingen en ouders een aanspreekpunt hebben. Het werken aan het vertrouwen is essentieel in het sluiten van de gevoelskloof en voor de verbetering van een verdere communicatie met leerlingen en ouders. (Van Laere, 2015) Bevraging toonde aan dat basisschool Hink Stap Sprong inzet op het stimuleren van een vertrouwensband tijdens de inschrijving en de momenten erna. Een vertrouwensband tussen de directie en ouders vinden ze zeer belangrijk, alsook een band tussen de ouders onderling. Tijdens het inschrijfmoment wordt de werking van de school uitgelegd en wordt er gepeild naar de thuissituatie.

Wanneer het schoolteam kennis heeft over kansarmoede en een vertrouwensband gecreëerd heeft met leerlingen en ouders, kan vervolgens de focus gelegd worden op een optimale communicatie. Om de communicatie van de school regelmatig onder de loep te nemen, kan er een werkgroep communicatie worden samengesteld. De groepsleden zullen het schoolteam sensibiliseren over de communicatie op school. Daarnaast moet elk personeelslid zijn taalgebruik aanpassen in situaties met leerlingen en ouders. Dit door vakjargon te vermijden en de schriftelijke communicatie bij te schaven. Verder zijn flexibele oudercontacten zinvol aangezien het niet

vanzelfsprekend is dat kansarme ouders zich aan de vastgelegde data houden. Door deze acties uit te voeren zal de kenniskloof en de vaardighedenkloof smaller worden. (Netwerk tegen armoede, 2019) De maatregelen zijn nodig omdat de leden van het schoolteam aangeven dat het contact met kansarmen soms stroever verloopt en sommigen niet weten hoe ze met kansarmen moeten omgaan.

Kansarm zijn houdt risico's in voor kinderen op school. Globaal gezien is dat het risico om zich niet te ontplooiën op school. De risico's groeien voort uit de leefsituatie van kansarme kinderen die in een doorsnee school aanleiding geven tot problemen. Deze problemen worden als pijnpunten ervaren door kansarme leerlingen: momenten waarin ze zich niet gelukkig voelen, niet goed in hun vel zitten, niet genieten, niet actief zijn en zich niet aangesproken voelen. De school zal moeten inspelen op deze pijnpunten door rekening te houden met de aandachtspunten tijdens een doorsnee dag, bij leerinhouden en activiteiten, bij sociaal geladen situaties en bij feesten op school. (Laevers, Vanhoutte, & Derycke, 2003) Het is uiterst belangrijk dat ook kansarme leerlingen zich kunnen ontplooiën op school. Op basisschool Hink Stap Sprong zijn ze zich uiteraard bewust van enkele risicomomenten. Zo beseffen ze dat eetmomenten op school pijnpunten bevatten aangezien het dikwijls voorkomt dat leerlingen geen eten bij zich hebben. De aandachtspunten omtrent deze pijnpunten zijn noodzakelijk om het schoolteam van alle risicomomenten bewust te maken en de armoedekloven te sluiten.

Ook afspraken rond schoolkosten zijn cruciaal in een kansarmoedebeleid zodat de school bewuster omgaat met het doorrekenen van kosten aan ouders. (Kerknet, 2018) Volgens Het Netwerk tegen Armoede mogen schoolkosten geen selectie criterium zijn. Ze zijn van mening dat elk kind de kans moet krijgen om zich in te schrijven op een school en een normale schoolloopbaan moet kunnen volgen. Scholen moeten daarom doordachte keuzes maken zodat de school betaalbaar en toegankelijk is voor iedereen. (Netwerk tegen armoede, 2019) Door maatregelen te nemen omtrent schoolkosten, zal het sluiten van de structurele kloof vergemakkelijkt worden. Basisschool Hink Stap Sprong doet al enkele financiële tegemoetkomingen. Ze bieden de mogelijkheid aan om te betalen aan de hand van een structureel afbetalingsplan. Er wordt dus wel degelijk gedacht aan het faciliteren van de betalingen. Toch liggen hier nog kansen om meer doordachte keuzes te maken. Zo zou men kunnen besparen op extra uitgaven voor de schoolse activiteiten en uitstappen selecteren die weinig kosten met zich meebrengen. In het verleden heeft de school al eens materialen betaald die leerlingen nodig hebben om op zeeklassen te kunnen gaan of ze betalen wel eens de uitstappen voor kansarme

leerlingen. Als men deze kosten in de toekomst kan beperken, blijft het betaalbaar en toegankelijk voor iedereen en hoeft de school niet langer financieel bij te springen.

Tot slot kan er beroep gedaan worden op de expertise uit het middenveld. Scholen kunnen voor ouders de drempel verlagen om externe hulp te raadplegen. Het CLB, het OCMW en andere armoedeorganisatie kunnen een meerwaarde bieden om de strijd tegen kansarmoede op school aan te gaan. (Van Laere, 2015) Uit de enquêtes blijkt dat de meesten de armoedeorganisaties van Maaseik kennen. De school beschikt niet over een stappenplan van de doorverwijzing naar externe hulp. Hierbij zou bepaald moeten worden hoe het contact met de externe hulp zal verlopen.

Opmerkelijk is dat er al heel wat losse initiatieven bestaan op basisschool Hink Stap Sprong maar nog geen gestructureerd beleid. Daarom zullen de acties gebundeld worden in een lijst met aanbevelingen voor een kansarmoedebeleid voor basisschool Hink Stap Sprong. De aanbevelingen zullen opgebouwd zijn uit pijlers met daaronder ambities die de school kan uitvoeren om de kloven tussen de middenklassers en kansarmen te versmallen. Deze opbouw is gebaseerd op het armoedebeleid van de stad Gent. (Stad Gent, 2014)

5 Ontwerp

BASISSCHOOL HINK STAP SPRONG TEGEN KANSARMOEDE

AANBEVELINGEN KANSARMOEDEBELEID

“Een ‘rijke’ kindertijd in de zin van ‘rijk aan kansen’, is de beste garantie voor een succesvolle ontwikkeling van het kind”- Didier Reynaert

VISIE OP KANSARMOEDE

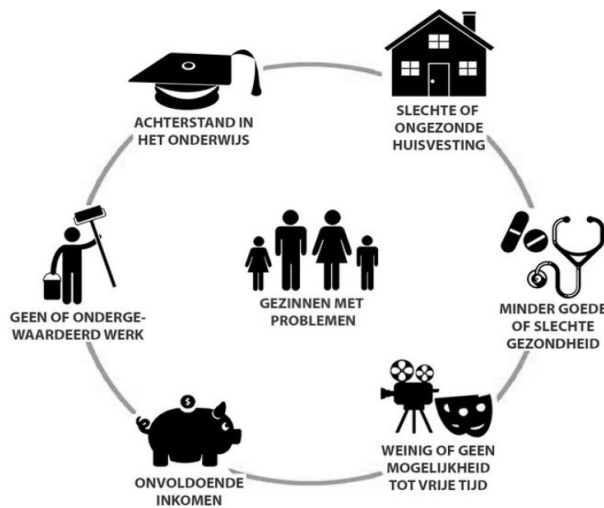
Missie

De missie van het kansarmoedebeleid bestaat uit 2 delen:

- Elke leerling rijk aan kansen maken
- Een goed contact met kansarme ouders

Wat is kansarmoede?

Kansarmoede is een toestand waarbij mensen beperkt worden in kansen om voldoende deel te hebben aan maatschappelijk essentiële goederen. Het gaat om een aanhoudende situatie die zich voordoet op verschillende domeinen: het maandinkomen van het gezin, de opleiding van de ouders, het stimulatie-niveau van de kinderen, de arbeidssituatie van de ouders, de huisvesting en de gezondheid.

De 5 armoedekloven

De meeste middenklassers vallen in stereotypering wanneer het over kansarmoede gaat. Hierdoor worden er 5 kloven onderscheiden tussen kansarmen en middenklassers.

- **De gevoelskloof.** Kansarmen hebben een gebrek aan eigenwaarde. Ze kampen ook met veel schuldgevoelens. Dit wordt versterkt door de reacties van de middenklassers, zoals 'voor een dure gsm hebben ze wel geld' of 'ze hebben wel 3 honden'. Op deze manier krijgen kansarmen constant bevestiging dat ze verkeerde keuzes maken waardoor hun zelfbeeld daalt en schuldgevoelens toenemen.

- **De kenniskloof.** Men gaat vaak uit van eigen evidenties. Kansarmen, vooral de mensen uit generatiearmoede, weten niet veel over de leefwereld van middenklassers.
- **De vaardighedenkloof.** Kansarme ouders beschikken dikwijls niet over de vaardigheden om bijvoorbeeld hun kinderen te helpen met schoolwerk. Scholen gaan ervan uit dat ze deze vaardigheden wel beschikken en gaan het dus beschouwen als desinteresse van ouders.
- **De persoonlijkheidskloof / positieve krachtenkloof.** Kansarmen zijn gemiddeld meer solidair, creatiever, behulpzamer enzovoort. Toch worden hun positieve krachten teniet gedaan door het negatieve gedrag van de omgeving.
- **De structurele kloof.** Kansarmoede is meer dan alleen een gebrek aan geld, ook een gebrek aan liefde, taal en een sociaal netwerk. Kansarmen worden afgezonderd van alles wat een middenklasser vanzelfsprekend vindt. Hieruit vloeien vooroordelen zoals ‘ze stinken want ze hebben een slechte hygiëne’ of ‘ze zijn dom want ze spreken onze taal niet’.

AANBEVELINGEN KANSARMOEDEBELEID

Opbouw beleid

Het beleid berust op 6 pijlers waaronder 14 ambities worden geformuleerd.

PIJLER 1 Een ruim referentiekader van kansarmoede

Ambitie 1: schoolteam sensibiliseren

PIJLER 2 Vertrouwen

Ambitie 2: sterk inschrijfmoment

Ambitie 3: verbondenheid

Ambitie 4: vast zorgteam

PIJLER 3 Optimale communicatie

Ambitie 5: werkgroep communicatie

Ambitie 6: aangepast taalgebruik

Ambitie 7: flexibele oudercontacten

PIJLER 4 Aandacht voor de kansarme leerling

Ambitie 8: aandachtspunten doorsnee dag

Ambitie 9: aandachtspunten leerinhouden en activiteiten

Ambitie 10: aandachtspunten sociaal geladen situaties

Ambitie 11: aandachtspunten feesten

PIJLER 5 Een betaalbare school

Ambitie 12: schoolfacturen flexibel betalen

Ambitie 13: betaalbare uitgaven

PIJLER 6 Gespecialiseerde hulp

Ambitie 14: expertise van het middenveld

Onder elke ambitie staan een aantal voorbeelden geformuleerd die toegepast worden om die ambitie de komende jaren te vervullen.

PIJLER 1 Een ruim referentiekader van kansarmoede

Ambitie 1 Schoolteam sensibiliseren

Het schoolteam zal bewust gemaakt worden van wat kansarmoede inhoudt met al zijn aspecten zodat elk personeelslid met een ruime blik gaat kijken naar situaties met kansarme leerlingen of ouders.

- **Personeelsvergadering.** Tijdens een personeelsvergadering wordt een expert kansarmoede uitgenodigd om het schoolteam te sensibiliseren. Dit door interactieve opdrachten waarbij leerkrachten zich bewust worden van het begrip 'kansarmoede' en van hun eigen vooroordelen omtrent kansarmen.
- **Getuigenis ervaringsdeskundige.** Een ervaringsdeskundige wordt uitgenodigd zodat het schoolteam verschillende situaties kan bekijken vanuit het perspectief van een kansarme. Ook dit zal ervoor zorgen dat het referentiekader van kansarmoede verruimd wordt.

PIJLER 2 Vertrouwen

Ambitie 2 Sterk inschrijfmoment

Het inschrijvingsmoment is dikwijls het eerste contact tussen de school en de ouders. Dit is soms zelfs het enige moment waarop de school gegarandeerd contact heeft met de ouders. Wanneer er van dit moment meer gemaakt wordt dan een louter administratieve aangelegenheid, is de kans reëel dat ouders terug durven te komen. Het vertrouwen moet opgestart worden en de werking van de school moet uitgelegd worden.

- **Een vast inschrijfteam.** De school heeft een vast inschrijfteam dat kennis heeft over kansarmoede. De interculturele medewerker van het CLB kan een helpende hand bieden om de drempel te verlagen voor mensen uit andere culturen.
- **Een warme aangelegenheid.** Het is belangrijk dat de ouders zich meteen welkom voelen. Er wordt gezorgd voor een goede kennismaking in een ontspannen sfeer. Dit gaat door in een aangename omgeving.
- **Wees alert voor signalen.** Wanneer er twijfels zijn of een gezin in kansarmoede leeft, wordt de signalenlijst geraadpleegd (zie bijlage 4). Deze wordt bekeken met collega's, de zorgcoördinator of de CLB-medewerker en er wordt besproken met het gezin wat er gedaan kan worden.
- **Help de schooltoelage aan te vragen.** Er wordt informatie over de schooltoelage gegeven bij de inschrijving en indien nodig wordt er hulp aangeboden om de toelage aan te vragen. Wie ooit al eens een schooltoelage ontving, moet geen nieuwe aanvraag doen. De toekenning gebeurt dan automatisch.
- **Vertrouwenspersoon.** Er wordt geïnformeerd bij welke personen de ouders of kinderen terecht kunnen wanneer ze iets kwijt willen. Dit zijn leden van het zorgteam. Op deze manier zijn er aanspreekpunten op school.
- **Verloop van communicatie.** Ouders worden op de hoogte gebracht van hoe de verdere communicatie zal verlopen (zie pijler 3). Ze mogen aangeven of ze briefjes of mails verkiezen.

Ambitie 3 Verbondenheid

Verbondenheid is de energie die ontstaat tussen mensen wanneer zij zich gezien, gehoord en gewaardeerd voelen. Wanneer ze zonder te oordelen en beoordeeld te worden, kunnen geven en ontvangen.

- **Discretie.** Er wordt discreet omgegaan met informatie over een gezinssituatie. Geroddel wordt vermeden in de lerarenkamer want de betreffende gezinnen zullen vroeg of laat op de hoogte zijn van de roddels. Dit zorgt voor een beschadigd vertrouwen.

Ambitie 4 Vast zorgteam

Alle zorguren worden toegekend aan een beperkt aantal mensen. Zo krijgen deze mensen een gezicht en wordt er vertrouwen gecreëerd bij leerlingen en ouders.

- **Aanspreekpunten ouders.** Enkele leden van het zorgteam zijn aanspreekpunten voor ouders en leerlingen wanneer ze met een probleem zitten. Uiteraard mogen ze ook andere leden van het schoolteam aanspreken.
- **Brugpersoon middenveld.** Een lid uit het zorgteam is de brugpersoon die het contact regelt tussen gezinnen en de expertise van het middenveld.
- **Brugpersoon klasleerkracht.** Een lid uit het zorgteam zal informatie over leerlingen doorsluizen naar klasleerkrachten. Ook klasleerkrachten kunnen informatie geven aan deze persoon zodat het terecht komt in het zorgteam.
- **Regelmatig overleg.** Het team plant elke maand een overleg in. Tijdens de overlegmomenten zullen de leden gezinssituaties en individuen bespreken zodat ze gezamenlijk op zoek kunnen gaan naar oplossingen.

PIJLER 3 Optimale communicatie

Ambitie 5 Werkgroep communicatie

Een vast team dat werkt rond de verschillende aspecten van communicatie.

- **Communicatie van de school reflecteren.** De groepsleden zullen de communicatie tussen verschillende partijen onder de loep nemen en jaarlijks nieuwe maatregelen suggereren zodat de communicatie toegankelijk en duidelijk blijft.
- **Het schoolteam blijvend sensibiliseren.** De groep zal het schoolteam steeds bewustmaken van de communicatie op school en helpen met het zoeken naar creatieve oplossingen bij communicatieproblemen.
- **Communicatie van activiteiten.** Wanneer er een mededeling is in verband met een schoolactiviteit, wordt deze via mail gecommuniceerd, behalve wanneer ouders bij het inschrijfgesprek aangaven dat ze briefjes verkiezen. Er wordt altijd in de schoolagenda van de leerlingen medegedeeld wanneer er een briefje of mail gelezen moet worden.
- **Peter- en meterouders.** De leden van de werkgroep gaan op zoek naar de geschikte peter- en meterouders. Zij zullen de brug vormen tussen de school en de andere ouders. Ze spreken andere ouders aan om zich te engageren en stimuleren hen om deel te nemen aan schoolse activiteiten. Daarnaast faciliteren ze voor kansarme ouders de deelname aan de reguliere oudercontacten (zie ambitie 7).

Ambitie 6 Aangepast taalgebruik

Er wordt eenvoudig taalgebruik gehanteerd. Beeldtaal en abstracte woorden worden vermeden.

- **Vermijd vakjargon.** Tijdens gesprekken met leerlingen en ouders wordt er geen moeilijke vaktaal gebruikt. Er wordt klare taal gebruikt die voor iedereen toegankelijk is.
- **Schaaf de schriftelijke communicatie bij.** Brieven worden soms niet begrepen door anderstalige ouders. Hierdoor worden ze vaak niet gelezen en niet ondertekend. Het gebruik van pictogrammen kan hierbij hulp bieden omdat ouders dan in één oogopslag weten wat de brief inhoudt. Hiervoor wordt het pictogrammenwoordenboek van Klasse geraadpleegd.

Ambitie 7 Flexibele oudercontacten

Voor kansarme ouders is het niet vanzelfsprekend om te verschijnen op reguliere oudercontacten. Het gevoel van schaamte is een van de redenen waarom ze vaak niet komen opdagen. Daarnaast wordt de drempel verhoogd door de aanwezigheid van andere ouders.

- **Andere momenten.** Ouders krijgen de mogelijkheid om ook op andere momenten met iemand van de school samen te zitten in plaats van enkel tijdens de vastgelegde oudercontacten. Dit wordt tijdens het inschrijfmoment aangekondigd zodat ouders hiervan op de hoogte zijn.
- **Informele gesprekken.** Spontane gesprekken, zoals schoolpoortgesprekken, zijn zeer belangrijk. De drempel is laag tijdens deze situaties waardoor ouders sneller een gesprek durven aangaan. Er wordt een beurtsysteem ingelast waarbij leerkrachten geregeld aan de poort te zien zijn zodat ouders contact kunnen leggen.

PIJLER 4 Aandacht voor de kansarme leerling

Ambitie 8 Aandachtspunten doorsnee dag

Dagelijkse momenten, zoals het onthaalmoment, de geldophaalmomenten, de drink- en eetmomenten en de speeltijd, kunnen voor kansarme leerlingen risicomomenten zijn.

- **Onthaalmoment na weekend of vakantie.** Niet alle leerlingen maken dure uitstappen in weekends of vakanties. Leerkrachten en leerlingen moeten openstaan voor alle ervaringen zodat iedereen zich gehoord voelt. De leerkracht maakt daarvoor samen met de leerlingen afspraken voor het klasgesprek.
- **Geldophaalmomenten.** Het kan wel eens dat een leerling het afgesproken geld niet heeft meegebracht. Leerkrachten mogen hier niet gefrustreerd op reageren en de leerling ermee confronteren. Wanneer er na een langere tijd nog niet betaald is, onderhandelt de leerkracht rechtstreeks met de ouders, zonder de leerling ermee te confronteren.
- **Drink- en eetmomenten.** Het kan voorkomen dat een kansarme leerling geen eten of drinken heeft meegenomen. Hiermee komt een fundamentele behoefte in gedrang die nodig is om helder na te denken. De mogelijkheid wordt voorzien om kraantjeswater te drinken uit een beker. Wanneer het opvalt dat leerlingen meermaals geen eten bij zich hebben, worden ouders uitgenodigd voor een gesprek. Uiteraard kan de school in dergelijke situaties eten voorzien in afwachting van een oplossing.
- **Speeltijd.** Er wordt met de klas besproken wat er gespeeld kan worden op de speelplaats. Hierdoor worden leerlingen gestimuleerd om met elkaar te spelen. Er wordt doorsnee speelmateriaal voorzien op de speelplaats. Het is niet toegestaan om materiaal van thuis mee te nemen. Leerkrachten, die toezicht hebben, observeren het sociaal gedrag van de leerlingen. Wanneer er iets is voorgevallen met een leerling, wordt het verder gecommuniceerd naar de klasleerkracht van de betreffende leerling.

Ambitie 9 Aandachtspunten leerinhouden en activiteiten

De leerinhouden en activiteiten zijn vaak afgestemd op de middenklasser. Er is dus een kritische blik nodig van leerkrachten om ze af te stemmen op de hele klas.

- **Leerinhouden in het algemeen.** Het onderwijs moet concrete ervaringen en herkenbare zaken bevatten. Om betekenisvolle situaties te creëren waarin leerlingen zich kunnen identificeren, kan er bijvoorbeeld beter niet gekozen worden voor het onderwerp 'reizen'. Niet alle leerlingen kunnen op reis gaan waardoor deze situatie geen identificatiemogelijkheden biedt voor elke leerling.

- **Taalondersteuning.** De volgende acties worden in de klas ondernomen om kinderen met een taalachterstand te ondersteunen: impliciete taalverbetering, een rijk taalbad aanbieden door middel van beeldend materiaal, onbegrijpelijke taal decoderen, samenvattend herhalen en differentiëren in het taalaanbod.
- **Schoolzwemmen.** Het komt regelmatig voor dat er kinderen zijn die nog nooit gezwommen hebben. Hier wordt rekening mee gehouden tijdens de groepsindeling. Ook gebeurt het wel eens dat er kinderen geen zwemkledij kunnen meenemen. Op school wordt er een beperkt aanbod aan zwemkledij voorzien.

Ambitie 10 Aandachtspunten sociaal geladen situaties

Vriendschappen en conflicten kunnen voor elke leerling voor moeilijke momenten zorgen, maar aangezien kansarme leerlingen al een kwetsbare positie innemen, moet er extra aandacht voor zijn.

- **Vriendschappen.** De leerlingen worden geholpen om hun sociale competentie te ontwikkelen. Er wordt in de klas gewerkt rond gevoelens zodat ze deze kunnen herkennen bij zichzelf en bij anderen en ermee leren omgaan. Er worden maatregelen genomen voor leerlingen die geen vrienden hebben. De betreffende leerling wordt eens extra in de bloemen gezet door de leerkracht zodat zijn status in de groep beter wordt. Hierbij wijst de leerkracht op wat de leerling goed kan. Wanneer een leerling door hygiënische oorzaken wordt uitgesloten, wordt er discreet ingegrepen.
- **Conflictsituaties.** Wanneer er een conflict is, wordt er contact gemaakt met alle betrokken partijen. Het gevoel van de betrokkenen wordt aanvaard maar niet steeds het gedrag. De leerkracht beschrijft op een zakelijke toon wat hij gezien en gehoord heeft. De betrokken partijen krijgen elk de kans om hun verhaal te vertellen en hun motieven uit te spreken. Vervolgens wordt er gezamenlijk naar een oplossing gezocht die voor alle partijen aanvaardbaar is.

Ambitie 11 Aandachtspunten feesten

Feesten komen vaak aan bod in de school. Kansarme leerlingen kunnen sommige feesten niet vieren zoals een leerling uit de middenklasse. Daarom worden er enkele maatregelen genomen bij het vieren van feesten.

- **Feestdagen.** Tijdens een klasgesprek over een feest dat gepasseerd is, mogen de kinderen telkens één ding vertellen over wat ze gedaan hebben ter gelegenheid van dat feest. Op deze manier is het niet te confronterend voor kinderen die niet de kans krijgen om sommige feesten (uitgebreid) te vieren. Wanneer de jaarfeesten op school gevierd worden, ligt de nadruk op de sfeer in plaats van het materiële aspect.
- **Schoolfeesten.** Schoolfeesten worden niet louter gezien als ‘geldbron’, maar ook als drempelverlaging tussen school en thuis. Niet elke activiteit op het schoolfeest zal geld kosten.

- **Verjaardagen.** De traktaties die kinderen doen op hun verjaardag worden beperkt tot koekjes of eigen gebak. Cadeaus worden niet toegestaan.
- **Einde schooljaar.** Op het einde van het schooljaar geven leerlingen vaak een attentie aan hun juf of meester. Dikwijls zijn dit grote en dure cadeaus. Voor kansarmen kan dit zeer confronterend zijn. De leerkracht toont doorheen het schooljaar zijn/haar appreciatie voor zelfgemaakte tekeningen of knutselwerkjes zodat de leerlingen gestimuleerd worden om eerder een kosteloze attentie te geven.

PIJLER 5 Een betaalbare school

Ambitie 12 Schoolfacturen flexibel betalen

Schoolfacturen wekken voor kansarme ouders vaak spanning op. De school biedt manieren aan om ouders zonder stress hun facturen te laten betalen.

- **Afbetalingsplan.** Te veel facturen op korte termijn kunnen voor kansarme gezinnen voor problemen zorgen. Ouders mogen over een langere termijn betalen zodat ze minder krap bij kas zitten. Voor meerdaagse uitstappen stelt men aan iedereen een afbetalingsplan voor zodat het minder stigmatiserend is.
- **Verschillende betalingsmodaliteiten.** Hoe meer betalingsmogelijkheden er gehanteerd worden, hoe minder onbetaalde facturen er zijn. Ouders krijgen de volgende mogelijkheden: cash, overschrijving en domiciliëring.

Ambitie 13 Betaalbare uitgaven

- **Gratis schoolmateriaal.** De lijst van materialen waarvan scholen geen kosten mogen doorrekenen naar ouders, opgesteld door het Vlaams Parlement, wordt strikt opgevolgd. Het gaat om materialen die noodzakelijk zijn om de ontwikkelingsdoelen en eindtermen te behalen.
- **Materiaal meebrengen van thuis.** Wanneer er gevraagd wordt om materiaal mee te brengen van thuis, zou het kunnen dat sommige leerlingen het niet kunnen meenemen. Leerkrachten moeten daarom realistisch zijn. Er wordt zoveel mogelijk geknutseld met materialen die iedereen in huis heeft en die geen extra financiële inspanning vragen. Daarnaast wordt er een voorraad aangelegd in de loop van het jaar zodat alle leerlingen er gebruik van kunnen maken.
- **Schoolactiviteiten.** Er worden doordachte keuzes gemaakt voor schoolactiviteiten. De prijs moet betaalbaar en toegankelijk zijn voor elke leerling. Suggesties voor schoolactiviteiten zijn: een picknick, een boswandeling, een zelfgemaakt blotenvoetpad, een detectivespel enzovoort. Als er vervoer geregeld moet worden, kunnen vrijwillige ouders ingeschakeld worden om de kosten te beperken.

PIJLER 5 Gespecialiseerde hulp

Ambitie 14 Expertise van het middenveld

De school wordt omringd door organisaties die vertrouwd zijn met armoede en de gevolgen ervan.

- **Het CLB.** De school, de ouders en de leerlingen kunnen met hun vragen over moeilijke thuissituaties terecht bij het CLB. Het CLB zal de school, de ouders of de leerlingen verder begeleiden, hulp bieden en informatie verlenen.
- **Het OCMW.** De school kan de ouders advies geven om naar het OCMW te stappen. De medewerkers van het OCMW zullen het gezin helpen om een leven te leiden dat beantwoordt aan de menselijke waardigheid.
- **Armoedeorganisaties.** In Maaseik zijn er organisaties die zich inzetten tegen armoede, zoals Vincentius Maaseik en Welzijnsschakel 'Klavertje 4'. Vincentius is een voedsel- en kledingbedeling voor mensen die het financieel moeilijk hebben. Welzijnsschakel 'Klavertje 4' zorgt ervoor dat kansarmen een stem en een plaats in de maatschappij krijgen.
- **Stappenplan doorverwijzing.** De directie is alert voor de signalen van kansarmoede (zie bijlage 4). Wanneer er signalen zijn, wordt het CLB geraadpleegd. De leden van het CLB zullen de situatie onder de loep nemen en verdere stappen van eventuele doorverwijzing organiseren.

6 Vervolg op ontwerp

Ambitie 1, het schoolteam sensibiliseren, zou normalerwijs gedaan worden door middel van een personeelsvergadering georganiseerd door mezelf. Ook zou ik tijdens deze bijeenkomst het schoolteam nieuwsgierig maken naar de aanbevelingen van het kansarmoedebeleid zodat deze sneller doorgenomen zouden worden. De presentatie zou gegeven worden aan de hand van een PowerPoint (zie bijlage 5). Aangezien de personeelsvergadering niet mogelijk was vanwege de sociale maatregelen, volgt hier een korte weergave van het programma.

Doel personeelsvergadering

- Het schoolteam sensibiliseren
- Het schoolteam nieuwsgierig maken naar de aanbevelingen voor het kansarmoedebeleid

Verloop personeelsvergadering

1. **Voorstelling.** De vergadering start met een voorstelling van mezelf en een korte illustratie van het onderzoek.
2. **Eerste blik op kansarmoede.** Alle aanwezigen schrijven op een post-it het eerste wat in hun opkomt wanneer ze aan kansarmoede denken. Het briefje wordt dichtgevouwen en voorlopig weggelegd.
3. **Definitie kansarmoede.** Er wordt een kahoot-quiz gedaan om de definitie van kansarmoede te vormen. Na elke beantwoorde vraag of stelling volgt er een korte toelichting (zie bijlage 6).
4. **Cijfers.** De situatie van de stad Maaseik wordt kort ter sprake gebracht zodat het schoolteam de ernst onder ogen ziet.
5. **Casussen.** De aanwezigen worden ingedeeld in kleine groepjes. Elke groep krijgt een casus over een situatie omtrent kansarmoede op school. De groepsleden denken samen na over hoe ze deze situatie zouden aanpakken. Vervolgens worden de casussen met de hele groep besproken. De casussen zijn aangereikt door DIVA en exploreren mogelijkheden om op een respectvolle manier met situaties gerelateerd aan kansarmoede om te gaan (zie bijlage 7). Ik selecteerde casussen die het meest aanleunde bij de doelgroep van het lager onderwijs.
6. **Nieuwe blik op kansarmoede.** De post-it die de aanwezigen aan het begin van de vergadering dichtvouwden, mogen ze nu terug bekijken. Er wordt de vraag gesteld of ze nu anders denken over kansarmoede dan eerst.

7. **Toelichting aanbevelingen.** Het schoolteam wordt op de hoogte gebracht van de aanbevelingen voor het kansarmoedebeleid. Er wordt vermeld dat het ontwerp handige tips bevat die hen kan helpen om goed te kunnen inspelen op situaties met kansarme leerlingen of ouders.

7 Conclusie

De huidige coronacrisis brengt het probleem van kansarme kinderen nogmaals pijnlijk aan het licht. In het onderwijs starten kansarmen namelijk vanuit een zwakkere positie dan middenklassers. Ze krijgen minder kansen om op dezelfde manier hun schoolloopbaan aan te vangen. Het is de taak van scholen om hier gepast op in te spelen zodat elk kind kansen krijgt om zich optimaal te kunnen ontplooien. Helaas is dit in de realiteit anders en blijft het vaak een ad hoc aanpak die blijft steken in goede bedoelingen. Basisschool Hink Stap Sprong zocht daarom naar een structureel kansarmoedebeleid zodat elke leerling rijk aan kansen kan worden.

De onderzoeksvraag luidt als volgt: ‘Welke aanbevelingen voor een kansarmoedebeleid zijn zinvol voor basisschool Hink Stap Sprong?’ Er werd gekozen voor aanbevelingen in plaats van een uitgewerkt beleid aangezien een volwaardig beleid enerzijds volledig ingebed moet zijn in de schoolvisie en anderzijds een aantal jaren nodig heeft om tot stand te komen. Het onderzoek werd opgesplitst in verschillende delen. Zo werd eerst de situatie van Maaseik onder de loep genomen, dan de beginsituatie van basisschool Hink Stap Sprong en tot slot de elementen van een krachtig kansarmoedebeleid. De volgende onderzoeksmethoden zijn toegepast: een bronnenonderzoek, een enquête en interviews.

Er werd een bronnenonderzoek gedaan naar de situatie van Maaseik inzake kansarmoede. Cijfers toonden aan dat het aantal kansarmen in Maaseik fors toeneemt. Deze toename heeft weerslag op de populatie van basisschool Hink Stap Sprong.

De beginsituatie van basisschool Hink Stap Sprong werd onderzocht door middel van bevraging. Eerst werd er een globaal beeld geschetst door middel van kwantitatieve resultaten van enquêtes. Hieruit bleek dat het begrip ‘kansarmoede’ door veel personeelsleden onvolledig geïnterpreteerd werd. De resultaten van de enquêtes werden aangevuld met kwalitatieve informatie van interviews. Elke geïnterviewde haalde verschillende losse initiatieven aan die de school tot nu toe al ondernam om kansarmoede tegen te gaan. Dit getuigt van een goedbedoelde inzet maar het verhoogt de nood aan een gestructureerde aanpak.

Bevraging toonde aan dat de armoedekloven op basisschool Hink Stap Sprong aanwezig zijn. Er werd een bronnenonderzoek gedaan naar manieren om deze kloven te sluiten. Zo zijn de

aanbevelingen voor een kansarmoedebeleid tot stand gekomen. Naast het aanbieden van de aanbevelingen zou er een personeelsvergadering georganiseerd worden op basisschool Hink Stap Sprong. Tijdens deze bijeenkomst zou het schoolteam bewust gemaakt worden van het onderwerp 'kansarmoede' en hun vooroordelen over kansarmen. Dit is helaas niet kunnen doorgaan vanwege het coronavirus.

De aanbevelingen kunnen door basisschool Hink Stap Sprong nog bijgestuurd worden in functie van de actuele noden of de haalbaarheid zodat ze in een latere fase kunnen deel uitmaken van een gestructureerd kansarmoedebeleid. Op deze manier kan basisschool Hink Stap Sprong de strijd tegen ongelijke kansen in het onderwijs aangaan. Uiteraard kunnen de aanbevelingen ook een leidraad vormen voor andere basisscholen om een kansarmoedebeleid uit te werken.

8 Discussie

Om feedback te krijgen over de aanbevelingen voor het kansarmoedebeleid, werd er een expert kansarmoede geraadpleegd, namelijk mevrouw Vanhaverbeke. Zij nam het ontwerp zorgvuldig door en ging met de meeste zaken akkoord. Op deze manier werden er aanbevelingen bevestigd. In onderstaande opsomming werden enkele bevestigingen, die ze expliciet vermeldde als sterke punten, in kaart gebracht. Bij andere aanbevelingen had ze enkele bedenkingen. Het was te kort dag om de opmerkingen nog te verwerken en door te voeren in het ontwerp. Daarom wordt haar mening hieronder opgelijst.

Bedenkingen / aanbevelingen

Bij ambitie 3 wordt er vermeld dat leerkrachten discreet moeten omgaan met informatie over thuissituaties om zo geroddel in de leraarskamer te vermijden. Vanhaverbeke stelde me de volgende vraag: 'Waar kunnen/mogen leerkrachten wel ventileren volgens jou?'

Dit is zeker een terechte opmerking. Er kan eventueel een wekelijks/maandelijks moment georganiseerd worden, onder begeleiding van het zorgteam, zodat leerkrachten op een respectvolle manier kunnen ventileren.

Pijler 3 gaat over de communicatie met leerlingen en ouders. Vanhaverbeke merkt uit ervaring dat WhatsApp beter werkt dan mails. Brieven zijn vaak nog te omslachtig.

Deze discussie kwam een tijd geleden ter sprake tijdens een personeelsvergadering die ik bijwoonde. Leerkrachten zagen het niet zitten om via WhatsApp te communiceren met ouders aangezien ze hun privacy niet willen verliezen. Misschien kan er in de toekomst toch nagedacht worden over deze vorm van communicatie in bepaalde gevallen.

Vanhaverbeke gaf als tip om de talenten van ouders eens in kaart te brengen. Door ouders in positief daglicht te plaatsen, werkt de school drempelverlagend. Ouders kunnen aangesproken worden om iets te doen waar ze goed in zijn en vertrouwd mee zijn.

De school kan eventueel bij gelegenheid ouders uitnodigen om een activiteit te organiseren of te ondersteunen die te maken heeft met hun talenten.

(Vanhaverbeke, 2020)

Bevestigingen

Vanhaverbeke sloot zich volledig aan bij ambitie 2, namelijk een sterk inschrijfmoment. De eerste indruk die ouders krijgen op school, blijft het langst. Dit moment moet doordacht ingericht worden zodat ouders sneller terugkomen.

Met ambitie 4, een vast zorgteam, is Vanhaverbeke het helemaal mee eens. Ze vindt het belangrijk dat er brugpersonen zijn waar ouders en leerkrachten op kunnen rekenen.

Vanhaverbeke vermeldde dat ze het concept van de peter- en meterouders een interessant idee vond om de drempel te verlagen voor kansarme ouders.

(Vanhaverbeke, 2020)

9 Reflectie

Het doorlopen van de verschillende fasen van de onderzoekscyclus verliep over het algemeen redelijk vlot. Sommige fasen verliepen zeer snel, terwijl andere wat meer tijd kostten. Bovendien was deze bachelorproef voor enkele rollen van de leerkracht lager onderwijs een enorme meerwaarde.

De rol 'leerkracht als onderzoeker' is gedurende het hele onderzoeksproces gestimuleerd. Vertrekken vanuit een praktijkprobleem en het systematische en grondig doorlopen van de onderzoekscyclus, is iets dat ik eerder nog nooit gedaan had. De eerste fase, oriënteren, nam vrij veel tijd in beslag. Kansarmoede is namelijk een ruim begrip waar talloze bronnen over te vinden zijn. Hierdoor vond ik het moeilijk om de essentiële informatie te selecteren zonder relevante zaken weg te laten. Tijdens het richten ben ik vrij vlot tot een onderzoeksdoel en onderzoeksvraag gekomen aangezien mijn externe partner een helder doel voor ogen had. Hieruit leerde ik dat je een duidelijk doel voor ogen moet hebben wanneer je op zoek gaat naar oplossingen. Toen ik in de fase van het verzamelen de ontwerpeisen van een kansarmoedebeleid trachtte te vinden, bleef ik even vastzitten in het proces. De opbouw van een schoolbeleid ziet er altijd anders uit naargelang de schoolvisie. Ik heb me daarom gebaseerd op één armoedebeleid waarvan de structuur zeer helder was. Na mijn literatuurstudie en bevraging, kon ik starten aan het ontwerp. Tijdens de ontwerpfasen merkte ik op dat er cruciale informatie ontbrak waardoor ik terug informatie moest verzamelen en mijn literatuurstudie moest bijsturen. Hier kreeg ik het inzicht dat het onderzoeksproces cyclisch is, niet lineair. Met dit inzicht werd mijn reflectief vermogen geprikkeld waardoor ik regelmatig terugblikte naar voorgaande conclusies om ze bij te stellen.

De rol waarin ik ook gegroeid ben, is de leerkracht als inhoudelijk expert. Alvorens ik startte aan het onderzoek, wist ik vrijwel niets over kansarmoede. Net zoals bij veel andere leerkrachten, was mijn begripsinvulling eenzijdig en onvolledig. Hierdoor wist ik niet hoe ik met kansarme leerlingen moest omgaan. Dankzij deze bachelorproef, heb ik veel kennis over kansarmoede verworven met als gevolg dat ik in het werkveld weet hoe ik met kansarmen moet omgaan en dat ik hopelijk mijn toekomstige collega's kan sensibiliseren.

Ook mijn rol als lid van de samenleving werd geprikkeld. Ik bekijk kwesties inzake kansarmoede voortaan met een ruime blik zonder vooroordelen. Hierdoor kan ik anderen bewust maken van de

problematiek en er zo voor zorgen dat er meer mensen hun perspectief verruimen. Hoe minder vooroordelen en stereotypen er zijn over kansarmen, hoe meer kansarmen hun plaats en stem in de maatschappij zullen krijgen.

Normaal zou mijn rol als teamspeler ook sterk bevorderd worden aangezien er een focusgroep gepland was met het kernteam om het ontwerp te bespreken. Op deze manier konden zij hun ideeën en bevindingen uiten zodat ik het ontwerp nog kon finaliseren met hun inbreng. Daarnaast zou er een personeelsvergadering plaatsvinden waar ik op een interactieve manier het schoolteam zou sensibiliseren. Helaas kon deze planning niet doorgaan vanwege de huidige maatregelen.

Deze bachelorproef heeft ervoor gezorgd dat ik als toekomstige leerkracht op situaties met kansarmen kan inspelen en praktijkproblemen zorgvuldig ga aanpakken. Ik ga grondig reflecteren over mijn eigen functioneren in de klas, het functioneren van de leerlingen in de klas en de maatschappelijke ontwikkelingen, met het oog op het bevorderen van het leerproces en het welbevinden van mijn leerlingen.

10 Bibliografie

Adriaenssens, P. (2019, december 2019). De hersenen van kinderen in armoede lopen averij op. (X. Taveirne, Interviewer)

Agirdag, O. (2016). Etnische diversiteit in het onderwijs. In *Sociologen over onderwijs: Inzichten, praktijken en kritieken* (pp. 281-307). Apeldoorn: Garant.

Baert, H. (2010). *Basisschakelmethodiek, een opstap in de armoedebestrijding*. Opgeroepen op januari 29, 2020, van Kansen in en van het onderwijs: <https://kanseninenvanhetonderwijs.weebly.com/uploads/9/9/8/0/99808486/basisschakelmethodiek.pdf>

Belgische Federale Overheidsdiensten. (2019). OCMW. Opgeroepen op november 27, 2019, van belgium.be: https://www.belgium.be/nl/familie/sociale_steun/ocmw

Bosmans, K. (2020, januari 24). Interview 1. (A. van Heeswijk, Interviewer)

Bynens, V. (2020, januari 24). Interview 3. (A. van Heeswijk, Interviewer)

Covey, S. R. (2010). *De cirkels van invloed & betrokkenheid*. Opgeroepen op januari 29, 2020, van Diversiteit In Actie: <http://www.diversiteitactie.be/sites/default/files/0.10.1.%20Covey%20-%20Cirkel%20van%20invloed%20%26%20van%20betrokkenheid.pdf>

Deferme, S. (2019, oktober 12). "Supermarkten, laat alle kinderen deelnemen aan spaaracties". *Het belang van Limburg*.

Demyttenaere, B. (2003). De 5 armoedekloven. In B. Demyttenaere, *In vrije val: armoede in België* (p. 232). Brussel: Manteau.

DIVA. (s.d.). *Kans-arm?* Opgeroepen op december 19, 2019, van Diversiteit In Actie: <http://www.diversiteitinactie.be/themas/kinderarmoede-ko/professionalisering/een-hypotheek-op-de-toekomst/kans-arm-naar-een-definitie>

DIVA. (s.d.). *Omgaan met kansarmoede in de klas*. Opgeroepen op oktober 5, 2019, van Diversiteit In Actie: <http://www.diversiteitinactie.be/themas/sociaal-cultureel-bewustzijn/professionalisering/omgaan-met-kansarmoede-de-klas>

Fastenau, K. (2018, mei 17). *Heeft kansarmoede ook een positieve kant?* Opgeroepen op november 4, 2019, van Klasse: <https://www.klasse.be/132774/heeft-kansarmoede-ook-een-positieve-kant/>

Goyens, S. (2019, november 27). Nulmeting kansarmoede stad Maaseik. (A. van Heeswijk, Interviewer)

Kerknet. (2018, December 3). *Armoede op school: Hoe start ik een kostenbeleid*. Opgeroepen op februari 24, 2020, van Kerknet: <https://www.kerknet.be/vicariaat-onderwijs-bisdom-brugge/informatie-artikel/armoede-op-school-hoe-start-ik-een-kostenbeleid>

Kind en Gezin. (2018). *Cijfers en rapporten*. Opgeroepen op november 2, 2019, van Kind en Gezin: <https://www.kindengezin.be/cijfers-en-rapporten/cijfers/kansarmoede/gemeentelijk-niveau/#Kansarmoede-index-2017-en>

Kleine Kinderen Grote Kansen. (2018). *Beeldvorming*. Opgeroepen op november 1, 2019, van Kleine Kinderen Grote Kansen: <https://www.grotekansen.be/nl/beeldvorming/3>

Kleine Kinderen Grote Kansen. (2018). *Voor wie werkt met kinderen van 0 tot 12 jaar*. Opgeroepen op november 2, 2019, van Kleine Kinderen Grote Kansen: <https://www.grotekansen.be/nl/home/1>

(2003). In F. Laevers, T. Vanhoutte, & C. Derycke, *Omgaan met kansarmoede in de basisschool*. Leuven: Cego.

Monten, S. (s.d.). Het etiket op de leerling is gratis. *Klasse* (180), 46-47.

Netwerk tegen armoede. (2019, december 19). *Maak je sterk tegen armoede op school*. Opgeroepen op februari 24, 2020, van Netwerk tegen armoede: <https://www.netwerktegenarmoede.be/nl/nieuws/2019/maak-je-sterk-tegen-armoede-op-school>

PXL Education. (s.d.). *Theoretische kaders*. Opgeroepen op januari 29, 2020, van Kansen in en van het onderwijs: <https://kanseninenvanhetonderwijs.weebly.com>

Roex, S. (2020, april 24). Interview 4. (A. van Heeswijk, Interviewer)

Stad Gent. (2014). *Gent tegen armoede*. Opgehaald van OCMW Gent: <https://www.ocmwgent.be/armoedebestrijding.html>

Sterk uit Armoede. (2016, september 25). *De kloven: de theoretische achtergrond*. Opgeroepen op november 4, 2019, van Sterk uit Armoede: <http://sterkuitarmoede.nl/de-kloven-de-theoretische-achtergrond/>

Steyven, V. (2020, januari 24). Interview 2. (A. van Heeswijk, Interviewer)

Swaenepoel, T. (2019, februari). *Sterke leraren maken het verschil in de strijd tegen de kinderarmoede*. Opgeroepen op november 2, 2019, van Kleine Kinderen Grote Kansen: <https://cdn.webdoos.io/kleinekinderengrotekansen/b00b1eee1c6bfb048ef71e065a96e123.pdf>

Van Kuyk, S. (2019, april 30). Getuigenis van een ervaringsdeskundige. (A. van Heeswijk, Interviewer) Hasselt.

Van Laere, M. (2016, april 18). *12 brillen om naar kansarmoede te kijken*. Opgeroepen op november 4, 2019, van Klasse: <https://www.klasse.be/39090/12-brillen-kinderarmoede-armoede-kijken/>

Van Laere, M. (2015, mei 31). *6 pijlers voor een sterk armoedebeleid*. Opgeroepen op november 2, 2019, van Klasse: <https://www.klasse.be/6821/6-pijlers-voor-een-sterk-armoedebeleid/>

Van Laere, M. (2016, april 12). *Zeg niet te snel: "Kansarme ouders zijn niet geïnteresseerd"*. Opgeroepen op november 4, 2019, van Klasse: <https://www.klasse.be/40419/zeg-snel-kansarme-ouders-niet-geïnteresseerd/>

Vanhaverbeke, M. (2020, mei 24). Feedback ontwerp. (A. van Heeswijk, Interviewer)

Vanhaverbeke, M. (2020, maart 2). Gastcollege. (A. van Heeswijk, Interviewer)

Vettenburg, N., & Walgrave, L. (2008). Maatschappelijke kwetsbaarheid op school. In N. Vettenburg, & L. Walgrave, *Maatschappelijke kwetsbaarheid, school en verstedelijking*. Gent: Boom Juridische .

Vincentius Maaseik. (s.d.). *Contact*. Opgeroepen op november 27, 2019, van Sint Vincentius Conferentie Harlindis en Relindis: <https://svmsk.com>

Vranken, J. (s.d.). *Het model Vranken*. Opgeroepen op januari 29, 2020, van Sensibiliseren voor armoede in Vlaanderen: <https://sensibilisatiearmoede.weebly.com/model-vranken.html>

Welzijnsschakels vzw. (2011). *Over welzijnsschakels*. Opgeroepen op november 27, 2019, van Welzijnsschakels: Welzijnsschakels

11 Bijlagen

11.1 Bijlage 1: de armoedekloven

KLOOF	DON'T!	DO!
<p>De gevoelskloof: Kansarmen hebben vaak een laag zelfbeeld, een minderwaardigheidsgevoel en schuldgevoelens. Dit wordt soms gecompenseerd door gedrag of zichtbaar materialisme. Gevoelens worden soms impulsief geuit. Negatieve ervaringen uit het verleden creëren wantrouwen.</p>	<p><i>"Ze hebben het zelf gezocht"</i></p> <p><i>"Voor een dure gsm hebben ze dan wel geld."</i></p> <p><i>"Ocharme..."</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> ■ Discretie en respect als basisvoorwaarden. ■ Empatisch luisteren en het eigen denkpatroon loslaten. ■ Bied kansen tot expressie of motorische ontlading. ■ Attent zijn voor gevoelens van schaamte en schuld. ■ Heb oog voor pestgedrag. Een pestpreventieplan op klas- en schoolniveau is geen overbodige luxe. ■ Zorg ervoor dat leerlingen op school bij een vertrouwenspersoon terecht kunnen. ■ Een houding van medelijden ("Ocharme...") en bescherming zorgt ervoor dat jongeren zich nog zieliger voelen. Werk aan het versterken van vaardigheden (zie vaardighedenkloof). ■ Geef pas een negatieve opmerking nadat je er 3 positieve hebt gegeven (tel dit ook!). ■ Reken ouders en leerlingen niet af op – in jouw ogen – afwijkende zaken.
<p>De kenniskloof: Kansarme gezinnen zijn weinig op de hoogte van de kennis en informatiekanalen van niet-armen (vb. regels rond kinderbijslag, studietoelage, mutualiteit, ...). De kennis waarover ze wel beschikken wordt vaak niet gewaardeerd.</p>	<p>De school/leerkrachten gaan er te vaak van uit dat leerlingen (toegang tot) kennis (moeten) bezitten waar ze in jouw ogen minder over beschikken.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ■ Breed observeren & aandacht voor status. ■ De aanwezige kennis positief bekrachtigen & benutten. ■ Jongeren en ouders informeren over hun mogelijkheden (Bv. bij het studiekeuzeproces). ■ Kritisch kijken naar 'evidenties'. ■ Doorverwijsfunctie van de school ■ Breng de school & thuis dichter bij elkaar: ontwikkel contact met de buurt!
<p>De vaardighedenkloof: Kansarme ouders en kinderen zijn vaak minder vertrouwd met de vaardigheden van niet-kansarmen. Bv. hoe kinderen ondersteund kunnen worden bij huiswerk. De vaardigheden waarover ze wel beschikken worden niet gewaardeerd (zie positieve krachtenkloof).</p>	<p>De school/leerkrachten gaat er te vaak van uit dat leerlingen en ouders vaardigheden (moeten) bezitten waar ze in jouw ogen onvoldoende over beschikken.</p> <p>Men gaat het gedrag soms kaderen in desinteresse, onvermogen, slechte wil van ouders en leerlingen, ...</p>	<ul style="list-style-type: none"> ■ Breed observeren & aandacht voor status. ■ De aanwezige vaardigheden positief bekrachtigen en benutten. ■ Observeer zowel het positieve als negatieve sociale gedrag en maak dit bespreekbaar. ■ Maak jongeren bewust van de effecten van hun negatief gedrag. ■ Verantwoordelijkheden versterken in plaats van overnemen. ■ Vaardigheden ondersteunen en aanscherpen om uitsluiting tegen te gaan. Bv. help hen over de drempel als ze graag ergens bij zouden zijn. ■ Concrete en haalbare handelingsstrategieën aanbieden en aanleren (bv. omgaan met tijd, planning, emoties, budget, doelen, ...). ■ Kritisch kijken naar 'evidenties'. ■ Stel je klassieke communicatiestijl – en middelen in vraag.
<p>De persoonlijkheidskloof/ positieve krachtenkloof: Armen hebben doorgaans een grote vechtlust, kunnen creatieve oplossingen bedenken, zijn rechtuit, ...</p>	<p>De positieve krachten worden vaak ondergesneeuwd door de aandacht voor het negatieve gedrag.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ■ Ga in tegen uitsluiting, discriminatie en ongelijkheid. ■ Geloof in de krachten van de leerlingen.
<p>De structurele kloof: De systematische uitsluiting uit verschillende levensdomeinen: goede huisvesting, gezondheidszorg, onderwijs, tewerkstelling, cultuur, ...</p>	<p>Onwetendheid tegenover de leefwereld en complexiteit van problemen.</p> <p>Een gevoel van machteloosheid ("<i>ik kan er toch niets aan veranderen,</i>") blokkeert de leerkracht.</p> <p>De leerkracht voelt zich leeggezogen omdat hij/zij geen klankbord vindt op school.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ■ Verwacht niet dat alle leerlingen thuis over een computer, documentatie, illustraties, ... beschikken. Bibliotheekbezoek is in sommige gezinnen moeilijk haalbaar. Probeer voor leerlingen uit een kansarme omgeving problemen met documentatie, computer, opzoekwerk, ... op school op te lossen. ■ Reageer op uitsluiting overall waar je dit bemerkt. ■ Grijp discreet in bij hygiënische oorzaken waarvoor jongeren niet zelf kiezen. ■ Promoot buurtgebonden acties van organisaties. Deelnemen draagt bij tot een versteviging van het sociale weefsel. ■ Zorg voor een duidelijke houding en beleid op school inzake omgaan met diversiteit in het algemeen en kansarmoede in het bijzonder. Bied de nodige ondersteuning & bijscholing voor het lerarenteam.

11.2 Bijlage 2: de enquête

Kansarmoede

Mijn naam is Amelie van Heeswijk. Ik ben een laatstejaars studente leerkracht lager onderwijs aan hogeschool PXL. In functie van mijn bachelorproef rond kansarmoede stelde ik deze enquête op om een nulmeting te maken van basisschool Hink Stap Sprong. Vertrekkende vanuit de resultaten van deze enquête zou ik binnenkort graag enkele leerkrachten/directieleden interviewen. De resultaten zullen in discretie behandeld worden en enkel gebruikt worden voor onderzoeksdoeleinden.

Alvast bedankt voor het invullen van deze enquête!

1. Welke aspecten hebben volgens u te maken met kansarmoede?

Vink alle toepasselijke opties aan.

- Gebrek aan sociale contacten
- Gebrek aan geld
- Gebrek aan een goede gezondheid
- Gebrek aan een goede huisvesting
- Gebrek aan onderwijs
- Gebrek aan waardering
- Gebrek aan kennis

2. Hoeveel procent van de Maaseikse inwoners denkt u dat in kansarmoede leeft?

Markeer slechts één ovaal.

- 5,8%
- 10,6%
- 15,7%
- 20,2%

3. Welke Maaseikse organisaties kent u die zich inzetten voor kansarmoede?

Vink alle toepasselijke opties aan.

- OCMW
- Sint Vincentius
- Welzijnsschakel 'Klavertje 4'
- Anders: _____

4. Hoe vaak bent u als leerkracht/directielid rechtstreeks in aanraking gekomen met kansarme kinderen/ouders?

Markeer slechts één ovaal.

- Meermaals per schooljaar
 Zelden
 Nog nooit

5. Heeft u reeds workshops of vormingen gevolgd rond kansarmoede?

Markeer slechts één ovaal.

- Ja
 Nee

6. Was er tijdens uw opleiding aandacht voor het onderwerp 'kansarmoede'?

Markeer slechts één ovaal.

- Ja
 Nee

7. In hoeverre voelt u zich zeker genoeg om in te spelen op een situatie met kansarme kinderen/ouders?

Markeer slechts één ovaal.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
onzeker	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	zeker

8. In hoeverre is er volgens u nood aan een structureel kansarmoedebeleid op school?

Markeer slechts één ovaal.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
niet nodig	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	hoognodig

11.3 Bijlage 3: het interview

Wat verstaat u onder kansarmoede?

Wat zijn uw ervaringen met kansarme kinderen?

Heeft u toen maatregelen genomen? Zo ja, welke?

Waarom voelt u zich eerder zeker of onzeker om in te spelen op een situatie met kansarme kinderen/ouders?

Waarom denkt u dat het wel/niet nodig is om een kansarmoedebeleid te hebben op school?

11.4 Bijlage 4: de signalenlijst

Armoede

SIGNAALLIJST

EEN KIND OP DE TIEN LEEFT IN EEN KANSARM GEZIN. DEZE SIGNAALLIJST MAAKT JE ALERT. NIET ALLE SIGNALLEN WIJZEN RECHTSTREEKS NAAR ARMOEDE. BEKIJK ZE MET COLLEGA'S, DE ZORGCÖÖRDINATOR, CLB-MEDEWERKER EN BESPREEK WAT JE SAMEN KAN DOEN.

NAAM KIND

1. BIJ DE INSCHRIJVING

DE OUDER(S)

- komen hun kind niet zelf inschrijven
- zijn alleenstaand of gescheiden
- zijn laaggeschoold of werkloos
- hebben gezondheidsproblemen (lichamelijke of psychische)
- hebben zelf een problematische schoolloopbaan
- hebben een laag of onstabiel inkomen (vervangingsinkomen)
- zijn niet in orde met de ziekteverzekering
- hebben een vreemde nationaliteit

HET KIND

- heeft leer- of ontwikkelingsachterstand
- heeft al op veel scholen gezeten
- woont niet thuis

2. IN DE SCHOOL/KLAS

HET KIND

- is vaak afwezig of komt te laat
- neemt niet deel aan (betalende) activiteiten of uitstappen
- heeft meestal dezelfde kleren aan, is onverzorgd, geen tandhygiëne
- eet weinig gezond, 'vergeet' zijn boterhammen
- heeft geen of te weinig schoolspullen bij
- heeft vaak lichamelijke of psychische klachten
- wordt gepest, heeft weinig vrienden
- is onzeker en kan moeilijk in groep spelen of samenwerken
- stoort geregeld de les, verdraagt geen opmerkingen, maakt lawaai
- is (faal)angstig, weinig zelfstandig, vlug ontmoedigd, heeft concentratieproblemen, stelt geen vragen
- zijn thuistaal verschilt van de schooltaal

3. BIJ COMMUNICATIE

DE OUDER(S)

- vermijden contact of zoeken impulsief contact
- komen niet naar het oudercontact
- werken niet mee bij problemen, willen hun kind naar een andere school sturen
- betalen de schoolrekeningen niet of te laat
- reageren niet op brieven, tekenen geen nota's of rapporten
- reageren niet op een doorverwijzing naar tandarts, oogarts, logopedist
- schuiven hun taken door naar hun kind: rapport ophalen, afspraken maken, tolken
- beheersen de taal niet

WAT WETEN WE NOG MEER?

4. UIT DE LEEF-WERELD

- het gezin leeft geïsoleerd, heeft een beperkt netwerk (geen vertrouwensfiguren)
- er is budgetbegeleiding
- het gezin heeft een onzekere verblijfsituatie
- er zijn veel conflicten, familieruzies
- het kind neemt weinig deel aan culturele activiteiten, is geen lid van een jeugdbeweging, sportclub ...

WAT KUNNEN WE SAMEN DOEN?

Een armoedebeleid op school?
Lees meer op www.klasse.be

11.5 Bijlage 5: de personeelsvergadering

Op weg naar een kansarmoedebeleid voor basisschool Hink Stap Sprong

PXL dpt. Education - Vildersstraat 5 3500 HASSELT
[fb.com/PXLEducation](https://www.facebook.com/PXLEducation)
#pxleducation

Inhoudsopgave

INHOUD	
1. Voorstelling bachelorproef	1. Voorstelling bachelorproef
2. Eerste blik op kansarmoede	2. Eerste blik op kansarmoede
3. Kahoot! - kansarmoede	3. Kahoot! - kansarmoede
4. Definitie kansarmoede	4. Definitie kansarmoede
5. Cijfers kansarmoede	5. Cijfers kansarmoede
6. Casussen	6. Casussen
7. Nieuwe blik op kansarmoede	7. Nieuwe blik op kansarmoede
8. Toelichting ontwerp	8. Toelichting ontwerp

INHOUD

1. **Voorstelling bachelorproef**
2. Eerste blik op kansarmoede
3. Kahoot! - kansarmoede
4. Definitie kansarmoede
5. Cijfers kansarmoede
6. Casussen
7. Nieuwe blik op kansarmoede
8. Toelichting ontwerp

Voorstelling bachelorproef

- **Praktijkprobleem**
 - Gebrek aan kennis over kansarmoede
 - Stroeve omgang met kansarme leerlingen en ouders
 - Ongelijke kansen in het onderwijs
- **Onderzoeksdoel**
 - Op weg naar een kansarmoedebeleid voor basisschool Hink Stap Sprong
- **Onderzoeksvraag**
 - ‘Welke aanbevelingen voor een kansarmoedebeleid zijn zinvol voor basisschool Hink Stap Sprong?’

INHOUD

1. Voorstelling bachelorproef
2. **Eerste blik op kansarmoede**
3. Kahoot! - kansarmoede
4. Definitie kansarmoede
5. Cijfers kansarmoede
6. Casussen
7. Nieuwe blik op kansarmoede
8. Toelichting ontwerp

Eerste blik op kansarmoede

Schrijf het eerste wat in u opkomt wanneer u aan kansarmoede denkt.

INHOUD

1. Voorstelling bachelorproef
2. Eerste blik op kansarmoede
3. Kahoot! - kansarmoede
4. Definitie kansarmoede
5. Cijfers kansarmoede
6. Casussen
7. Nieuwe blik op kansarmoede
8. Toelichting ontwerp

Kahoot! - kansarmoede

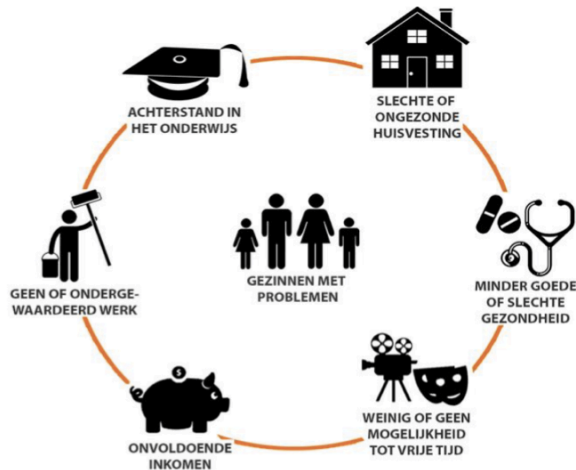

INHOUD

1. Voorstelling bachelorproef
2. Eerste blik op kansarmoede
3. Kahoot! - kansarmoede
4. Definitie kansarmoede
5. Cijfers kansarmoede
6. Casussen
7. Nieuwe blik op kansarmoede
8. Toelichting ontwerp

Definitie kansarmoede

- Enkel een gebrek aan geld
- Multidimensionaal!

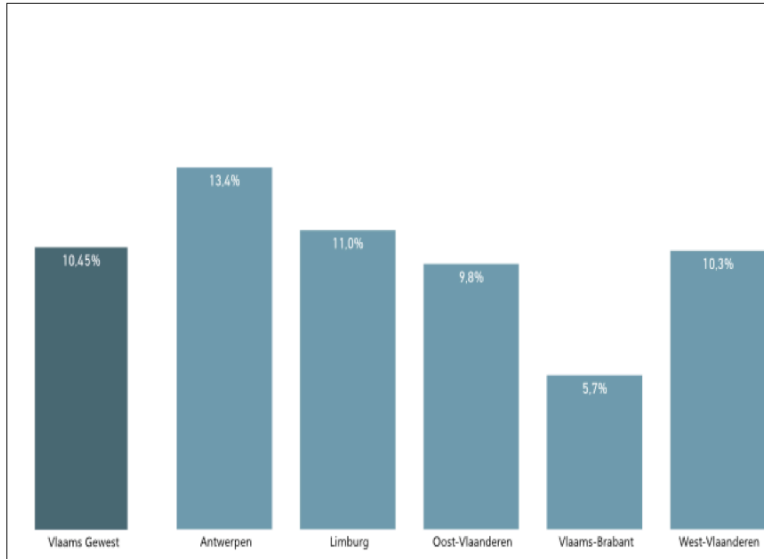

INHOUD

- 1. Voorstelling bachelorproef
- 2. Eerste blik op kansarmoede
- 3. Kahoot! - kansarmoede
- 4. Definitie kansarmoede
- 5. **Cijfers kansarmoede**
- 6. Casussen
- 7. Nieuwe blik op kansarmoede
- 8. Toelichting ontwerp

Cijfers kansarmoede

Kansarmoede-index 2012

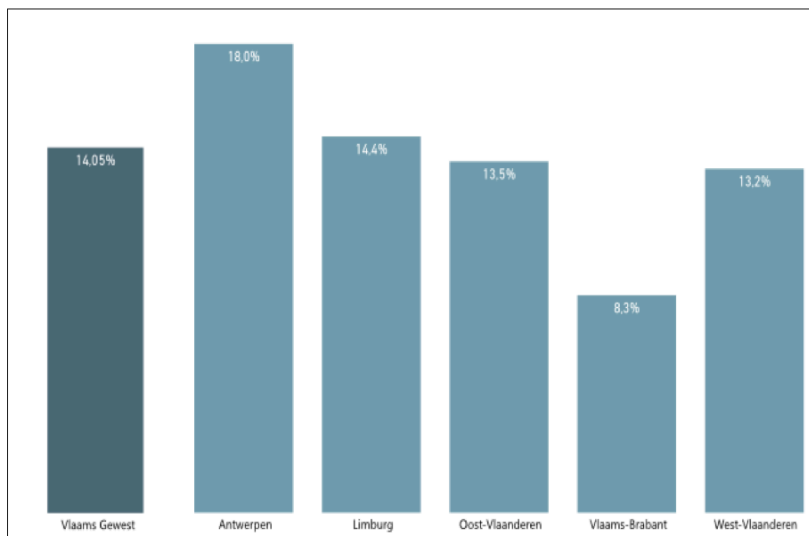

INHOUD

- 1. Voorstelling bachelorproef
- 2. Eerste blik op kansarmoede
- 3. Kahoot! - kansarmoede
- 4. Definitie kansarmoede
- 5. **Cijfers kansarmoede**
- 6. Casussen
- 7. Nieuwe blik op kansarmoede
- 8. Toelichting ontwerp

Cijfers kansarmoede

Kansarmoede-index 2018

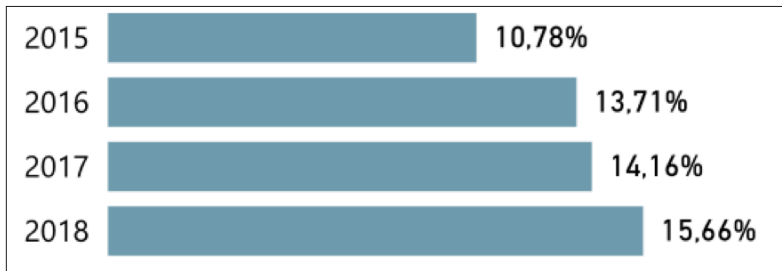

INHOUD

1. Voorstelling bachelorproef
2. Eerste blik op kansarmoede
3. Kahoot! - kansarmoede
4. Definitie kansarmoede
5. **Cijfers kansarmoede**
6. Casussen
7. Nieuwe blik op kansarmoede
8. Toelichting ontwerp

Cijfers kansarmoede

Kansarmoede-index Maaseik

INHOUD

1. Voorstelling bachelorproef
2. Eerste blik op kansarmoede
3. Kahoot! - kansarmoede
4. Definitie kansarmoede
5. Cijfers kansarmoede
6. **Casussen**
7. Nieuwe blik op kansarmoede
8. Toelichting ontwerp

Casussen

- *Per 2 of 3*
- *Hoe zouden jullie deze situaties aanpakken?*

INHOUD

1. Voorstelling bachelorproef
2. Eerste blik op kansarmoede
3. Kahoot! - kansarmoede
4. Definitie kansarmoede
5. Cijfers kansarmoede
6. Casussen
7. **Nieuwe blik op kansarmoede**
8. Toelichting ontwerp

Nieuwe blik op kansarmoede

Bekijk de post-it.

Wat komt er nu in u op wanneer u denkt aan kansarmoede?

INHOUD

1. Voorstelling bachelorproef
2. Eerste blik op kansarmoede
3. Kahoot! - kansarmoede
4. Definitie kansarmoede
5. Cijfers kansarmoede
6. Casussen
7. Nieuwe blik op kansarmoede
8. **Toelichting ontwerp**

Toelichting ontwerp

- Aanbevelingen kansarmoedebeleid
- Pijlers + ambities
- Leidraad
- Tips en handvatten

AANBEVELINGEN KANSARMOEDEBELEID

Opbouw beleid

Het beleid berust op 6 pijlers waaronder 14 ambities worden geformuleerd.

PIJLER 1 Een ruim referentiekader van kansarmoede
Ambitie 1: schoolteam sensibiliseren

PIJLER 2 Vertrouwen
Ambitie 2: sterk inschrijfmoment
Ambitie 3: verbondenheid
Ambitie 4: vast zorgzaam

PIJLER 3 Optimale communicatie
Ambitie 5: werkgroep communicatie
Ambitie 6: aangepast taalgebruik
Ambitie 7: flexibelheidsvorderen

PIJLER 4 Aandacht voor de kansarme leerling
Ambitie 8: aandachtspunten doorsnee dag
Ambitie 9: aandachtspunten leerhoudend en activerend
Ambitie 10: aandachtspunten sociaal-gedrag situaties
Ambitie 11: aandachtspunten feesten

PIJLER 5 Een betaalbare school
Ambitie 12: schoofacturen flexibel betalen
Ambitie 13: betaalbare uitgaven

PIJLER 6 Gespecialiseerde hulp
Ambitie 14: expertise van het middenveld

Onder elke ambitie staan een aantal voorbeelden geformuleerd die toegepast worden om de ambitie de komende jaren te vervullen.

“Een ‘rijke’ kindertijd in de zin van ‘rijk aan kansen’, is de beste garantie voor een succesvolle ontwikkeling van het kind”- Didier Reynaert

11.6 Bijlage 6: de kahoot-quiz

Hieronder volgen de vragen en stellingen die in de kahoot-quiz aan bod zouden komen.

1. ... % van de Maaseikse inwoners leeft in kansarmoede.
 - 5,8
 - 10,6
 - 15,7
 - 20,2

2. Een kansarme heeft altijd financiële problemen.
 - Juist
 - Fout

3. De resultaten van een kansarme leerling liggen gemiddeld lager dan die van een leerling uit de middenklasse.
 - Juist
 - Fout

4. Kansarme ouders bereik je het gemakkelijkst via
 - WhatsApp
 - Mail
 - Briefjes

5. Er zijn meer gezinnen met een niet-Belgische moeder die in kansarmoede leven dan gezinnen met een Belgische moeder.
 - Juist
 - Fout

11.7 Bijlage 7: de voorbeeldcasussen

Geurtje. Daan heeft een geurtje. Dit is ook moeilijk te vermijden. Thuis leven ze met zes kinderen en om de kosten wat beheersbaar te houden willen zijn ouders zo weinig mogelijk water verbruiken. De twee oudste meisjes mogen elk 2 x 5' per week douchen, de andere kinderen krijgen 1 x 5' per week en moeten per twee douchen. Tijdens de warmere maanden van het jaar wil geen van de leerlingen naast hem zitten. Zeg je hier iets van? En hoe pak je dit aan?

Boterhammen. Tijdens de middagpauze zie je Lies alleen zitten. Ze heeft geen boterhammen mee. Dit is niet de eerste keer en je weet dat haar moeder het niet breed heeft. Wat doe je?

Onbegrip. Een meisje in de klas komt vermoedelijk uit een arm gezin. In een les over armoede komt ter sprake dat we als school ook oog kunnen hebben voor armoede, doordat we bijvoorbeeld allen iets meer betalen zodat arme leerlingen toch ook mee op uitstap kunnen. Leerlingen reageren met: "Neen hoor, onze ouders moeten daar ook voor werken. Dat moeten zij ook maar doen." Hoe reageer je?

Huiswerk. Je weet dat An uit een kansarm gezin komt. Ze heeft voor de zoveelste keer haar huiswerk niet gemaakt. Je geduld raakt op. Wat doe je?

Luizen. Een luizenplaag breekt uit op school. In de leraarskamer vang je de volgende uitspraak op: "Als er luizen zijn op school, weten we wel vanwaar ze komen." Hoe reageer je?

Turnkledij. Niet iedereen is even goed in lichamelijke opvoeding. Om de scores niet enkel van de sportprestaties te laten afhangen, geef je ook punten op attitude. Elke maand kunnen de leerlingen daarmee vijf extra punten verdienen: respectievelijk 1 punt voor a) in orde zijn met sportkledij; b) fairplay en samenspel; c) respect voor materiaal; d) zorg voor veiligheid; e) stiptheid. Jamal heeft na de herfstvakantie nog steeds geen sportschoenen met een witte zool. Je spreekt hem hier een derde keer op aan: "Je bent nog steeds niet in orde met je sportkledij." Hij zegt dat ze daar thuis momenteel geen geld voor hebben. Hoe reageer je? Hoe score je zijn attitude voor het eerste criterium?

Tolk. Bij het oudercontact in december liep het gesprek met de moeder van Ismaïl niet van een leien dakje. Zijn resultaten voor wiskunde waren problematisch, maar het gebrek aan kennis van de Nederlandse taal van Ismaïls moeder maakte het moeilijk om de situatie duidelijk te communiceren. Bij het oudercontact in juni wil je het gesprek vlotter laten verlopen en je raadpleegt een tolk. Die is stipt aanwezig om 17u40, maar de moeder van Ismaïl is nergens te bespeuren. De tolk wacht nog even, maar vertrekt wat later. Tegen 18u15 komt Ismaïls moeder toch de zaal binnen, vergezeld van haar twee jongste kinderen. Ze onderbreekt het gesprek dat je hebt met de ouders van een andere leerling: “Sorry, sorry, baby ziek, dokter. Tijd nu?” Hoe reageer je?

Verjaardag. Verjaardagen worden op de school van Jana niet langer gevierd met individuele traktaties voor de klasgenoten. De school vraagt dat elke jarige een boek koopt voor de klasbibliotheek. Vooraan in het boek komt dan een sticker met de boodschap: “Dit boek werd aan de school gegeven door ... (naam) ter gelegenheid van zijn/haar verjaardag.” Het oudercomité geeft voor de verjaardag een tegemoetkoming van 5 euro aan de ouders van de jarige, zodat kansarme ouders de schooltraditie kunnen volgen. Wanneer Jana jarig is, heeft ze een boek bij voor de klasbibliotheek. Trots toont ze het aan haar klasgenoten. Michael roept luid: “Die boeken lagen vorige week op de markt, die kosten nog geen 3 euro!” Meteen wordt Jana knalrood. Hoe reageer je?

Schooltoelage. In de maandelijkse nieuwsbrief wordt aan alle ouders gevraagd het volgende strookje in te vullen en terug te bezorgen: “Ik, ..., vader/moeder van ... uit klas ..., wens ingevulde documenten voor de aanvraag van een schooltoelage te ontvangen: ja / nee”. Aleyna brengt haar strookje binnen. Tot je verbazing is ‘nee’ omcirkelt. Aleyna is één van de vier kinderen uit een gezin waar vader en moeder werkloos zijn. Het lijkt je vanzelfsprekend dat zij een schooltoelage aanvragen. Je vraagt Aleyna of er niet een foutje is geslopen in het strookje. Tot je verbazing antwoordt ze: “Maar meester, wij zijn wel niet arm hé!” Hoe reageer je?

Bril. Je had onlangs het vermoeden dat Yassin niet langer voldoende goed zag met zijn bril. Je gaf hem een nieuw plekje vooraan in de klas. In zijn agenda schreef je: “Ik denk dat Yassin niet meer zo goed ziet. Merken jullie thuis ook problemen? Kunnen jullie een afspraak maken met de oogarts?” Twee maanden gaan voorbij, zonder nieuwe bril voor Yassin. Met de klas gaan jullie nu naar het CLB. De schoolarts geeft Yassin een brief mee met dezelfde opmerking. Yassin komt naar je toe met de brief en zegt: “Ik wil die brief thuis niet afgeven. Papa was al zo boos

toen je in mijn agenda schreef dat ik niet goed zag. Ik heb deze bril nog maar een jaar en mijn zus heeft ook een nieuwe bril nodig." Hoe reageer je?

(DIVA, s.d.)

Opmerking: het viel op dat in de aangereikte casussen vaak namen van kinderen van allochtone afkomst gebruikt werden. In sommige casussen veranderde ik de naam om stigmatisering te vermijden.